

Nova Strava

GLASILO NARODNEGA DELAVSTVA

Izhaja vsak četrtek. Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva
cesta 22, telef. št. 46-18. — Uprava: Knafljeva ulica 5,
telef. št. 31-22

Delavska izdaja
„DOMOVINE“

Naročnina polletno 18 in celoletno 36 din. — Posamezna
številka 1 din. — Račun Pošne hranilnice, podružnica
Ljubljana, št. 17.751

Reorganizacija Suzorja

Ministrski svet je imenoval poseben odbor ministrov, ki naj sklepa o vprašanih, ki so v zvezi z reorganizacijo Suzorja. Zadnji čas s posebno vztrajnostjo zahtevajo Hrvatje likvidacijo Suzorja, čeprav so od sedanjega sistema zavarovanja imeli največ moralnih in gmotnih koristi. Reorganizacija Suzorja zanima seveda tudi slovenske delavce in bo zato tudi naš list posvetil temu vprašanju največjo pažnjo. Za uvod diskusije, ki se odvarja, prinašamo izvirček članka, ki ga je priobčil tov. dr. Jožu Bohinjec v »Jutru«.

O likvidaciji Suzorja bo dopustno šele takrat govoriti, ko bo točno računsko ugotovljeno, v kakšen položaj pridejo novi pokrajinsko samostojni nosilci zavarovanja. Igra na slepo z delavskimi koristmi ne sme biti dopustna. Kdor govori o brezpogojni in popolni likvidaciji Suzorja, pozablja, da je socialno zavarovanje samo del gospodarskega življenja, ki mora po izjavah gospodarstvenikov ostati enotno in skupno. Socialno zavarovanje je del delovnega prava, ki mora v načelih tudi ostati skupno, saj je delovno pravo najtesneje povezano z gospodarskim tokom v državi.

Likvidacijo Suzorja zahtevajo nekateri delodajalci v glavnem zato, ker so mnenja, da bo v novi obliki zavarovanje cenejše, da bodo denarna sredstva služila samo domačim potrebam, kratko, da bo vse boljše kakor je danes. Jasno pa je, da zavarovalne premije v avtonomnem decentraliziranem zavarovanju ne bodo reducirane, nasprotno, zvišane bodo. Grdo ravna oni, ki delodajalce z drugačnimi neustvarnimi trditvami vara. Denar tudi danes ostaja doma. Nobena tajnost ni, da je vsaka pokrajina z občutljivo natančnostjo hitela v svojih krajih investirati vse razpoložljive premijske rezerve, ki so bile v njej nabrane. Investicijske strasti so šle najbrže celo predaleč. Obrestna služba danes ni lahka. Nosi jo delavstvo in delodajalci v obliki večje premije. Hipotečna posojila in vloge so po strogem ključu razdeljene na pokrajine ali za nje rezervirane. Žal se nihče ne potrudi, da bi analiziral letne računske zaključke, ali pa se odreže, »da številkam ne verjame«.

Težko je ljudi z načelnimi predsodki prepričati o dejstvu, da je vsedržavna zavarovalna solidarnost samo teoretična in zavarovalno-tehnična, v praksi pa vsaka pokrajina na razne načine v celoti sama konsumira to, kar daje. Denarna solidarnost je samo knjižna. To se pravi, da avtonomno zavarovanje dejansko ne bo imelo nič več sredstev na razpolago, kakor jih ima danes. V posebno nevarne prilike znajo v avtonomnem in po rizikovi razsežnosti skrčenem zavarovanju priti pokrajine, ki bi gospodarsko zaostajale. Kdor na zavarovanje gleda samo kot gospodarstvenik, ki zna denar ceniti, ne more zagovarjati zavarovalno matematično atomizacije sedanje velike rizikove skupnosti. Ta skupnost je dopuščala precejšnjo popustljivost pri izterjavi prispevkov in, to je psihološko razumljivo, večkrat širokogrudnost pri priznavanju dajatev.

Po razbitju Suzorja hrepene dalje tisti, ki hočejo biti v svojih političnih tendencah neovirani. Tudi takim strastem je do največjih podrobnosti možno ugoditi, ne da bi se Suzor razbil. Ni n. pr. potrebno, da nastavev oseba odobrava centrala. Toda, kako bodo zgedali pokrajinski pokojninski fondi za nameščenec? Kdo je izračunal posledice razbitja enotnega sklada?

Ali ni zanimivo, da so delavske zbornice v državi spoznale za potrebno, da v skupnem uradu branijo vsedržavne delavske socialne koristi. Ali delavsko zavarovanje ne pozna skupnih potreb? Reformirana je bila tudi ustanova javnih borz dela. Skupaj pa je ostalo to, kar ima načelno, vsedržavno socialno važnost. Osrednja borza dela je ostala. Nihče ne zahteva decentralizacije zasebnih zavarovalnic. Zakaj ne? Ali so gospodarski interesi važnejši od socialnih interesov delavcev? Pokojninski zavodi za nameščenec so po uredbi do skrajnosti avtonomni. Toda nameščenec so smatrali za potrebno, da so ostali v medsebojni skupnosti potom posebnega zavarovalnega sveta, ki v bistvu predstavlja osrednji organ nameščenkega pokojninskega zavarovanja v državi. Ta organ skrbi za skupni rezervni fond, za enotno upravo, za enotno izvajanje zakona, za enotne službene pragmatike, za enotno in skupno socialno-zavarovalno politiko in prakso, za enotno zaščito nameščenca v kateremkoli kraju države. Ali v delavskem zavarovanju tudi taka skupnost ni potrebna? Kdo bo delavcu varoval pravice pri prehodu iz pokrajine v pokrajino? Birokratičen odsek pri ministrstvu namesto vrhovnega in skupnega samoupravnega organa delavskega zavarovanja? Zakaj morajo baš delavci zaščito svojih socialno-zavarovalnih potreb oslabiti in jo izročiti na milost in nemilost birokraciji, ki ji bodo koristili zavarovanja najmanj ležale pri srcu. Ali je gospodarstvu vseeno, kako bodo strankarske politične koristi v svoj voz vpregale tudi ustanove zavarovanja? Kdo naj vodi politiko za enotne premije, t. j. za enakomerno obremenitev gospodarstva in delavskih plač v državi? Uradnik v ministrstvu? Kdo naj se bori za enakopravnost zavarovancev pri preseljevanju iz kraja v kraj? Ali naj medsebojne odnose v delavskem zavarovanju uredimo s kako mednarodno in meddržavno pogodbo? Kdo bo za izvajanje pogodbe nosil odgovornost? Zopet samo birokracija, brez sodelovanja interesentov?

Noben problem gospodarskega in socialnega življenja ni tako zamotan, kakor je socialno zavarovanje, ki ima opravka z živim življenjem, z dnevnim kruhom delavca in nameščenca. Naše dosedanje zavarovanje ni bilo idealno, toda dalo je izredno veliko; tekom časa je kljub velikim neprilikom zgradilo stavbo, ki je lahko vsem v ponos, Slovencem, Srbom in Hrvatom. To bo priznal vsakdo, ki o teh stvareh vsaj malo razume. Globoko sem prepričan, da pokrajinsko samostojna zavarovanja za svoja področja niti po-

Dalje na II. strani.

Dosegli so

Navzlic temu, da so trgovski pomočniki uživali isto socialno zaščito kot ostali nameščenec, jih je zakon o pokojninskem zavarovanju za nameščenec izključeval iz zavarovanja. Trgovski pomočniki so bili brez starostne preskrbe in so šele zadnje leto z ostalimi delavci vred pridobili zavarovanje za starost, onemoglost in smrt v okviru delavskega zavarovanja. Trgovski pomočniki s to rešitvijo starostne preskrbe niso bili zadovoljni in so še naprej zahtevali, da se jim nudi isto starostno zavarovanje kot ostalim nameščencem. V finančnem zakonu je imel minister za socialno politiko in narodno zdravje pooblastilo, da razširi pokojninsko zavarovanje tudi na trgovske pomočnike. Minister se je na ponovno intervencijo trgovskih pomočnikov, Pokojninskih zavodov in strokovnih organizacij končno le odločil, da je izdal uredbo, s katero so odslej trgovski pomočniki zavarovani pri Pokojninskih zavodih za nameščenec. Zavarovanje stopi v veljavo 1. julija 1940. Pokojninskemu zavarovanju so zavezani pa le oni trgovski pomočniki, ki imajo učna spričevala, ali ki so dovršili štiri razrede meščanske, srednje, ali nje podobne šole. Iz zavarovanja so izvzeti oni trgovski pomočniki, ki so v službi branjevskih in podobnih malih trgovskih obratih. Pri prijavi za pokojninsko zavarovanje velja načelo, da je pristojen tisti pokojninski zavod, na čigar področju ima nameščenec službo, ne pa kjer ima podjetje svoj sedež.

Beg industrije na jug

»Jugoslovanski Kurir« je objavil, da je v zadnjih šestih mesecih zapustilo severne in zahodne pokrajine v državi okrog 250 milijonov kapitala, ki se je preselil v Beograd in deloma tudi v Srednjo Srbijo. Nadalje je »Jugoslov. Kurir« objavil, da se je v preteklem polletju iz severnih krajev investiralo v Beogradu samo z nakupom nepremičnin okrog 60 milijonov dinarjev. Večkrat smo že poročali o preselitvi važnih in velikih industrij iz Slovenije v Beograd. Opozarjali smo, da bi morali odgovorni činitelji preprečiti, da zapušta Slovenijo industrija, brez katere naš delovni narod sploh živeti ne more. Tudi na Hrvatskem so postali pozorni, ker se je nenkrat pričela seliti industrija za industrijo v Beograd. Pripravljajo ukrepe, da to preseljevanje kapitala ustavijo. Seveda pa same prepovedi ne bodo dosti pomagale. Industrija bo šla tja, kjer lažje živi. Na teritoriju Beograda znašajo banovinske in občinske doklade skupaj le 20 odst., dočim znašajo v raznih krajih Hrvatske in Slovenije 80 do 150 odst. Velika davčna bremena, draga pogonska sila in tudi politični pritisk so stvari, ki odganjajo industrijo iz naših krajev. Potrebni bodo ukrepi, da se beg industrije ustavi, predvsem se bo moralo industriji nuditi ugodnosti, ki bodo vsaj take kot druge, če hočemo, da pridržimo industrijo, katero že imamo in da privabimo še novo industrijo, katero za preživljanje prebivalstva nujno potrebujemo.

Postani in ostani član

Ciril Metodove družbel

Zvišane rudarske mezde

Rudarji zaposleni pri Trboveljski premogokopni družbi z osemprocentno draginjsko deklado, ki so jo dosegli dne 1. decembra 1939, niso bili zadovoljni. Takoj po zaključenih mezdah pogajanjih so zahtevali, da se pogajanja obnove. Ker tega niso dosegli, so pričeli v revirjih z divjo stavko.

Trboveljska premogokopna družba o novem povišku precej časa niti slišati ni hotela. Počasi je pa le sprevidela, da je 1. decembra 1939 vendarle premalo povišala prejemke rudarjem in je zato iz lastne inicijative in prostovoljno priznala dne 1. februarja 1940 rudarjem enkratni nabavni prispevek, ki je znašal za oženjene rudarje po 300 din in za samce po 150 din.

Trboveljska premogokopna družba o novem poviških mezd strogo drži kolektivne pogodbe iz leta 1938 z dodatki iz leta 1939. Trboveljska prizna šele takrat opravičenost novih poviškov, če se je povečal za odgovarjajoč odstotek indeks Narodne banke. Rudarji so bili mišljenja, da so moralno opravičeni zahtevati tudi večje poviške, kot jih dovoljuje indeks Narodne banke zato, ker so se od leta 1938, ko se je sklepala kolektivna pogodba, bistveno spremenile gospodarske in produkcijske možnosti. Trboveljska ima zadnje leto ogromno naročil, dela v treh izmenah in zasluži mnogo več kot je predvidevala takrat, ko je sklepala kolektivno pogodbo.

Del rudarjev je bil tudi mišljenja, da se mora skleniti nova kolektivna pogodba, z novimi mezdami in akordnimi postavkami, ker je čas prehitel določila kolektivne pogodbe iz leta 1938, oziroma iz leta 1939. Žalibog, da v tem pogledu ni bilo mogoče med rudarskimi organizacijami doseči enotnega sklepa. Nekateri zastopniki rudarjev so celo v svojem strokovnem časopisu utemeljevali trditev, da je Trboveljska vse dala, kar se je od nje lahko zahtevalo in da povišek plač odgovarja draginjskim razmeram. Narodno strokovna zveza se s temi stališči ni strinjala in je stalno v časopisu, na sestankih in konferencah zahtevala, da se povzroči novo mezdno gibanje, ki naj prinese rudarjem primerno zvišanje mezd.

Res so se nato v drugi polovici marca pričela pogajanja s Trboveljsko, katerih ključek je bil, da se rudarjem ponovno zvišajo draginjske doklade za 7 in pol odst., tako da bodo od 1. marca dobivali vsi rudarji k svojemu bruto zaslužku še 15,5 odst. draginjske doklade in ne kot doslej 8 odst. Povišek mezd še vedno ni tak kot so si ga želeli rudarji. Prav je zato, da so rudarske organizacije sklenile, da se bo pričelo s pripravami za splošno revizijo kolektivne pogodbe in da so posebne proučitve potrebne vse akordne postavke.

Kaj je z uredbami o draginji

Cene življenjskim potrebščinam stalno naraščajo. Po najnovejših podatkih Narodne banke so se zvišale cene v trgovini na debelo za 23,8 odst. in v trgovini na drobno za 14,5 odst. in to v primeri s cenami kot so bile februarja meseca lanskega leta. Tudi meseca marca so cene zopet poskočile. Prav te dni smo čitali v dnevnikih, da je kr. banska uprava dovolila mesarjem, da znatno povečajo cene mesa, slanini in masti.

Delavci z veliko skrbjo spremljajo porast cen. Vsled porasta so seveda najhujše udarjeni tisti delavci, ki imajo še vedno iste prejemke kot lansko leto. Pa tudi mali odstotek onih, ki so bili deležni skromnih poviškov, niso dosti na boljšem, ker je draginja že zdavnaj prehitela vsa povišanja mezd.

Ozdravitev neznosnega gospodarskega stanja iščemo lahko le v odločni borbi proti ne-

opravičeni draginji življenjskih potrebščin. S samim povišanjem mezd zla ne bi odpravili. Če se bo draginja večala kar naprej, jo povišek mezd nikdar ne bo dohitel in vsaki dan bo slabše za konsumenta. Istočasni porast draginje in povišek mezd bi ne imel druge posledice kot razvrednotenje denarja, pri čemer bi delavec-konsument zopet največ izgubil.

Izdanih je bilo dvojne uredbe, ki naj bi zajezile porast draginje. Prvo uredbo je izdal minister za socialno politiko in narodno zdravje. Uredba je že skoraj pozabljena in so v dobi njene veljavnosti baš najbolj poskočile cene življenjskim potrebščinam. Ko se je spoznalo (malo pozno sicer), da prva uredba o pobijanju draginje ne zaleže mnogo, je izdal minister za trgovino kot dopolnilo k prvi uredbi drugo uredbo, po kateri

lovico tega ne bi ustvarila, kar je ustvarila skupnost v kratkem času. Poglejte, kako daleč so za nami razdrobljene bolniške blagajne v naprednejših državah! Razbita zavarovanja so živele v neprestanih krizah, ki so jih zdravili z vednimi sanacijskimi uredbami, z večjimi premijami in manjšimi dajatvami. Jugoslovanski delavec je s svojim zavarovanjem šel skozi vse krize, ne s poslabšanjem dajatev, temveč zboljšanjem. Drugod s petkratno večjimi premijami nudijo komaj polovico višje dajatve kakor so naše n. pr. v pokojninskem zavarovanju. Nič ne pomaga: socialna koristnost je dosegljiva samo na široki osnovi. Kdo vzame na svojo vest, da razbija zavarovalno-računsko skupnost, ko je za slepca jasno, da to pomeni karikiranje zavarovanja, ki bi zašlo v katastrofalno krizo! Oni, ki kričijo po razbitju zavarovalne enotnosti in skupnosti, naj pove, kako visoke bodo v novi ureditvi premije in kakšne bodo dajatve zavarovancev po kvaliteti in kvantiteti. Kdor o teh stvarnostih molči, ne more biti prijatelj ljudstva, ne delavcev in ne narodnega gospodarstva.

Reforma delavskega zavarovanja ne sme prinesiti ne podražitve zavarovanja in tudi ne poslabšanja zavarovanih dajatev. Finančna politika mora biti naslonjena na pokrajinske predloge in potrebe. Okrožni uradi morejo postati samostojni nosilci bolniškega zavarovanja s samostojnim budžetiranjem in samostojno personalno politiko in z jamstvom, da je zavarovancem zagotovljeno očuvanje pri-

dobljenih pravic pri prehodu iz pristojnosti enega urada v pristojnost drugega. Tudi v bolniškem zavarovanju je potrebno pozavarovanje v obliki skupnega rezervnega sklada. Potrebna so enotna načela za izvajanje zdravniške službe, potrebne so skupne zdravstvene ustanove. S solidnim skupnim pokojninskim skladom je treba zaščititi pokojninske pravice nameščencev in zdravnikov. Okrožni uradi vrše v prenesenem delokrogu naloge rentnega zavarovanja. Strogo je izvesti načelo samouprave po zavarovancih in delodajalcih, dosledno se je izogibati birokratizaciji zavarovanja. Suzor mora ostati skupen in enoten nosilec rentnega zavarovanja s široko decentralizacijo uprave tudi v teh zavarovalnih panogah. Finančno politiko naj vodi poseben finančni odbor, sestavljen iz pokrajinskih delegatov iz vrst interesentov ter zastopnikov banskoh oblasti. Komisariati morajo biti onemogočeni. Sodstvo naj bo organizirano pokrajinsko. Okrožni uradi spadajo pod nadzorstvo banskoh uprav in Suzorja.

Vse drugo bi bila pot v kaos. Vsaka drugačna reforma bo nezadovoljstvo z zavarovanjem samo ojačala in podžgala zabavljanje nad ustanovo. To pa ne sme biti namen.

Kar stoji, je treba prebeliti in v notranjosti preurediti, ker ni čas za to, da bi z naporom zgrajeno do tal podirali in — pozneje gledali zavarovance, kako bodo na teh razvalinah jokali. Novo državno ureduje bočemo zato, da bomo državo s pametjo upravljali, ne zato, da bi jo z zaletavščinami oslabil!

naj bi se kontrolirale cene. Brez urada za kontrolo cen se odslej ne bi smelo zvišati cen in poleg tega bi urad prekontroliral cene še za nazaj do septembra lanskega leta in odredil stare cene, če bi se prepričal, da so se cene neopravičeno dvignile. Vpliv urada za kontrolo cen se pa do danes še ni čutil na trgu in se cene nemoteno zvišujejo, kot da ne bi imeli protidraginjskih uredb.

Počasno poslovanje uradov za kontrolo cen je povzročilo v javnosti veliko kritike. Celo skupščina beogradske trgovske zbornice je izrazila svoje veliko nezadovoljstvo, da se uredba o kontroli cen še danes ne izvaja. Spricho javne kritike, je smatral minister za trgovino za dolžnost, da pomiri gospodarske in konsumentске kroge ter je pretekle dni izjavil, da bo urad za kontrolo cen v najkrajšem času objavil svoje ukrepe in da bo kontrolo razširil celo na nekatere potrebščine, ki se doslej niso kontrolirale.

Eksistenci minimum

Ministrski svet je na predlog finančnega ministra predpisal uredbo o spremembah in dopolnitvah zakona o neposrednih davkih. Med drugim predpisuje tudi uredbo, da se pri uslužbenskem davku poviša minimum, ki je prost tega davka, na 600 din mesečno, če dohodek ne presega 1000 din na mesec. S spremembo minimuma pri uslužbenskem davku se je le deloma ustreglo zahtevam, ki so jih že dolga leta delavci in nameščenci stalno iznašali. Dosedaj je znašal davka prost minimum okrog 200 din na prehranjevalno enoto in mesec. Ze pred nastopom sedanje draginje je mogel kupiti delavec s tem zneskom le živila, ne pa tudi obleke, kuriva ali plačati stanovanje. Sedaj so se življenjski stroški za okrog eno pet. povečali. Ze iz tega razloga bi bilo treba povečati tudi davka prost eksistenci minimum. Zahteva delavcev je bila, da bi se povečal davka prost eksistenci minimum na ta način, da bi se pri prvih štirih davčnih stopnjah sploh ne pobirali davki. Pogrešamo tudi, da se pri zadnji korekturi uslužbenskega davka ni odpravil kategorizirani uslužbenški davek, ki ga morajo plačevati hišni posli. Hišni posli morajo sedaj ne glede na višino dohodka plačevati pavšalno po 50 din davka na leto, poleg banovinskih doklad, ki so na davčne karte predpisane. Od 60 tisoč gospodinjstskih poslov dobiva država v tem okrog 3 milijone dohodkov na leto. Ker zaslužijo hišni posli v mnogih primerih manj kot 200 din na mesec in ocenjuje zakon vrednost naturalij z 200 din, ni prav, da se predpisuje hišnim poslom pa zakonu v vsakem primeru kategoriziran davek v iznosu 50 din na leto. Ze enkrat smo imeli priliko ugotoviti, da so bili oproščeni zemljarine vsi kmečki posestniki, katerih posestva donosajo manj kakor 1000 din čistega donosa. Kakor se je kmečkim posestnikom priznal primeren minimum, ki je oproščen obdavčitve, tako bi moralo tudi za delavce obveljati načelo, da ne plačujejo davka od minimuma dohodkov, ki zadostujejo komaj za najskromnejše preživljanje.

Nameščensko bolniško zavarovanje

Bolniška blagajna Trgovskega bolniškega in podpornega društva v Ljubljani je izdala poslovno poročilo za preteklo leto in izkazuje med drugim, da je od svojih dohodkov 7,3 mil. dinarjev izdala za hranarine 21,9 odst., za porodniške podpore 3,57 odst., za pogrebne 0,68 odst., za zdravniške stroške 10,06 odst., za zdravila 17,63 odst., za oskrbo v bolnicah 10,05 odst., za zdravilišča 8,25 odst., za zobno nego 8,01 in na upravnih stroških 0,24 odst. Bilanca za lansko leto izkazuje primanjkljaj 149 tisoč dinarjev. V poročilu poudarja blagajna, da ne bi izkazala primanjkljaja, če ne bi bila obvezana prispevati 350 tisoč dinarjev v fond, ki se zbira pri Suzorju za kritje neizterljivih prispevkov in za pasivne bolniške blagajne.

Politični pregled

Iz Londona poroča Reuter, da je Anglija storila vse ukrepe,

da se ustavi prehod nemških tovornih ladij iz Skandinavije v Nemčijo.

Angleški vodilni državniki izjavljajo, da bodo izvedli gospodarsko vojno do skrajnosti. Zato tudi hočejo pokupiti v skandinavskih državah in na Balkanu vse blago, ki ga Nemčija potrebuje v vojni.

Na seji angleške spodne zbornice je govoril ministrski predsednik Chamberlain in rekel med drugim,

da ne more biti govora o nobenem miru, glede katerega se ne bi Anglija in Francija prej sporazumeli. Doseči se mora tak mir, ki bo jamčil njuno varnost kakor tudi varnost ostalih svobodnih evropskih narodov.

Chamberlain je naglašal, da Anglija in Francija brez sporazuma s poljskimi zavezniki ne bosta sklenili nobenega miru. Politika zaveznikov da obstoji v strogem spoštovanju pravic nevtralnih držav. »Naše spoštovanje pravic nevtralnih držav in naše razumevanje za resnične težave nevtralcov,« je izvajal Chamberlain, »pa nas ne smejo prav nič zaslepiti, da ne bi videli dejstev in da ne bi delali nevtralcem odgovorne za vsako pomoč, ki bi jo mogli dati Nemčiji.

Nedavno je imel ruski komisar za zunanje zadeve Molotov govor, iz katerega je bila razvidna, da

sovjetska Rusija ne mara vojne z Anglijo in Francijo

in da bo vodila svojo politiko ne glede na eno ali drugo vojskujočo se stranko. Prav tako izjavljajo sovjetski državniki, da hočejo ostati nevtralni. O možnostih zveze med Rimom — Berlinom — Moskvo ni več govora, ker Italija nikakor ne bo ničesar slišati o pogajanjih z Moskvo.

Na zapadnem bojišču je pretežno mirno, toda

letalski spopadi so čedalje pogostejši.

Letalske bitke so bile zadnje dni nad Severnim morjem, v bližini Metza in tudi drugod. Na morju so v pretelkem tednu izgubili Angleži eno samo trgovinsko ladjo, nevtralcu pa tri. Tudi ena nemška trgovinska ladja je potopljena.

Po vesti iz Berlina je imel te dni

kancelar Hitler daljši razgovor z maršalom Göringom in generaloma Brauchitschem in Keitelom.

Razgovorom so nekaj časa prisostvovali tudi dr. Schacht in še neki drugi generali. Splošno naglašajo, da je to posvetovanje bistvenega pomena za nadaljno nemško vojno akcijo. Pravijo, da so razpravljali o tem, kakšne ukrepe bo morala nemška vlada izdati, če bi zapadni zavezanci v resnici poskusili ojačiti blakado in predvsem preprečiti uvoz skandinavske železne rude in rumunskega petroleja v Nemčijo.

Vojna med Japonsko in Kitajsko se vleče brez pravega uspeha že tri leta ali pa celih devet, če upoštevamo pohod Japoncev v Mandžurijo. Medtem ko so japonski vojaški činitelji, dokler ni nastala vojska med demokratičnimi in avtoritarnimi državami v Evropi, zagovarjali vojno s Kitajsko do popolne zmage, ki naj bi Kitajsko izpremenila v neke vrste japonsko kolonijo, pa je

zdajšnja japonska vlada, ki se je otrsela vojaške diktature, menda sklenila, da vojno s Kitajsko konča s častnim in za obe strani koristnim sporazumom.

Ta preusmeritev japonskih državnikov je, kakor izraža razno časopisje, naravna posledica razvoja mednarodnega položaja, ki kaže velike nejasnosti in nevarnosti za Japonsko. V sovjetski Rusiji pač nastaja nevaren tek-

mec Japonski, ki je bržkone začela gledati na Moskvo z zaskrbljenimi očmi.

Te dni je bil objavljen proračun sovjetske Rusije za leto 1940., kakor ga je odobril vrhovni sovjet. Proračun znaša skoraj 183 milijard rubljev. Od tega

odpade na sovjetsko vojsko brez komisariata za oboroževanje 57 milijard rubljev.

Izdatki za vojaške potrebe znašajo skupaj nad eno tretjino celotnega proračuna in so v primeri z dosedanjim proračunom povišani za 42 odstotkov. Proračun za l. 1939. je znašal skupno 155 milijard rubljev.

Gospodarstvo

Tedenski tržni pregled

KROMPIR. Na Sv. Petra nasipu v Ljubljani je bil te dni velik krompirjev semenj. Kmetje iz raznih krajev so vztrajali pri cenah, kakršne so bile pred veliko nočjo. Nekoliko so pa le popustili. Pred prazniki so mnogi zahtevali celo 3 din za kg. Povprečno so prodajali ko 2.50 din kg. Na sejmu zdaj so bile cene semenskemu krompirju 2.25 do 2.50 din. Nekateri, ki so imeli slabše blago, so popustili na 2.10 din kg.

GOVED. Na ljubljanskem sejmu so se trgovali za kg žive teže: voli I. po 7 do 7.50, voli II. po 6 do 6.50, voli III. po 5.50 do 6, telice I. po 7 do 7.50, telice II. po 6 do 6.50, telice III. po 5.50 do 6, krave I. po 5.50 do 6, krave II. po 4 do 5, krave III. po 3.50 do 4, teleta po 8 do 9, teleta II. po 7 do 8 din.

SVINJE. Za kg žive teže so se trgovali: v Ljubljani: domači špeharji po 10 do 10.50, pršutarji po 9 do 9.50, sremski špeharji po 12 do 13, v Ptuj: pršutarji po 7.50 do 8.50, plemenske svinje po 6.75 do 7.25, v Celju: špeharji po 11 do 12, pršutarji po 9, v Kranju: špeharji po 10.50, pršutarji po 8.50 din.

KRMA. V Ljubljani: seno po 105 do 120, slama po 45, v Celju: lucerna po 110, seno po 90 do 100, slama po 50, v Kranju: lucerna po 125, seno po 125, slama po 75 din za 100 kg.

SIROVE KOŽE. V Ljubljani: goveje po 12 do 14, telečje po 19, svinjske po 10, v Celju: goveje po 14 do 16, telečje po 16 do 18, svinjske po 10 din, v Kranju: goveje po 8 do 12, telečje po 14, svinjske po 8 din za kg.

VINO. V celiskem okolišu se je dobilo pri vinogradnikih navadno mešano vino po 4.50, finejše sortirano pa po 6 do 7 din za liter.

FIŽOL. Cena na Slovenskem se mu giblje med 500 do 800 din za 100 kg.

Sejmi

- 8. aprila: Vinica, Šmarje pri Jelšah;
- 9. aprila: Kamnik (živinski sejem);
- 10. aprila: Sevnica (samo za blago);
- 12. aprila: Št. Jernej na Dolenjskem;
- 13. aprila: Žusem (Loka pri Žusmu).

Vrednost denarja

Na naših borzah smo dobili 2. aprila v devizah (prve številke pomenijo službene tečaje, druge številke v oklepajih pa tečaje na svobodnem trgu):

- 1 angleški funt za 157 do 160.20 (za 193.98 do 197.18) din;
- 100 francoskih frankov za 88.75 do 91.05 (za 109.71 do 112.01) din;
- 1 ameriški dolar za 44.25 do 44.85 (za 54.50 do 55.20) din;
- 1 holandski goldinar za 23.48 do 23.86 (za 29.01 do 29.39) din.

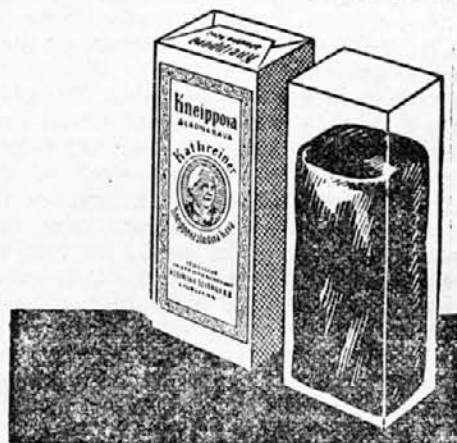
Nemške klirinške marke so bile po 14.80 din. Vojna škoda se je trgovala v Beogradu po 446 do 447 din.

Drobne vesti

= Izvozne carine na živino, živinske proizvode in les. »Službene novine« objavljajo uredbo o izpremembi zakona o splošni carin-

3/4 ZAVITKA Kneippove

SLADNE KAVE TVORI DRAGOCENI
PRAŽENI SLADNI SLADKOR

ski tarifi. Po tej uredbi so z veljavnostjo od 1. aprila uvedene izvozne carine na slamo, živino, meso, mast, perotnino, jajca, industrijske rastline, kostanjev in iglasti les in drugo.

= Cena krompirju malo popušča. Ljubljanski trg v soboto je bil precej založen s krompirjem. Bilo ga je naprodaj 20 vozov. Kmetje niso več tako trdovratno vztrajali pri ceni 2.50 za kilogram in nekateri so že prodajali precej lep krompir za 2.25 din za kg. V primeri s cenami v istem času lanskega leta je zdaj krompir dvakrat dražji. Lani so ga prodajali po 80 par kg. Z izredno podražitvijo krompirja so prizadeti tudi tisti kmetje, ki ga morajo kupiti za seme.

= Banovinska trsnica in drevesnica v Kostanjevici na Krki ima na razpolago za naše vinogradnike še okrog 40.000 prvovrstnih korenjakov raznih ameriških vrst, največ riparije, Teleki 8 in Kober 5 ter okrog 100.000 prvovrstnih ključev.

Novice

* Sredi aprila novi vlaki. Dne 15. aprila se bo uvedel ponovno promet nastopnih brzih, potniških in lokalnih vlakov: V Sloveniji bosta vozila brza vlaka 2 in 3 od Beograda do Jesenic in nazaj. Ta vlak bo odhajal iz Beograda ob 9.02, z Jesenic pa ob 7.45. Nadalje se bodo uvedli vlaki 8934, 8938, 8940, 8931, 8935 in 8939 na progi Čakovec—Lendava in nazaj. Iz Čakovca bodo odhajali ob 18.10, 17.14 in 23.30, iz Lendave pa ob 1.40, 10.42 in 18.20. Uvedena bosta dalje brzovlaka 501-602 in 601-502 na progi Maribor—Postojna in nazaj. Iz Maribora bo odhajal ob 2.48, iz Postojne pa ob 22.46. Ostali na novo uvedeni vlaki bodo: brzovlak 1102-1101 na progi Pragersko—Mura Keresztur in nazaj (odhod s Pragerskega ob 3.08, iz Mura Keresztura ob 0.48), vlaki 2111, 2112 in 2116 na progi Rogaška Slatina—Rogatec in nazaj (odhod iz Rogaške Slatine ob 4.02, iz Rogateca pa ob 6.56), vlaka 9540 in 9541 na progi Novo mesto—Straža Toplice in nazaj (odhod iz Novoga mesta ob 19.20, iz Straže ob 19.48).

* Načelno važna sodba glede starokatoliških zakonov. Na pobudo banske uprave v Ljubljani se je začela pred mesci pri okrožnih sodiščih ljubljanske apelacije vrsta sodnih postopkov za razveljavljanje starokatoliških zakonov. Gre za vprašanje, ali je bivši pripadnikom rimskokatoliške cerkve, ki so že živeli v zakonu po rimskokatoliškem obredu, prepovedano sklepanje nove zakonske zveze v starokatoliški cerkvi. Glede tega vprašanja je načelno važna sodba senata okrožnega sodišča v Murski Soboti v zadevi dveh zakoncev. Mož je bil evangeličanske vere in samec ter se je oženil z ločenko starokatoliške vere, katere prvi rimskokatoliški zakon je bil sodno ločen. Senat je razpo-

dil, da je zakon med tema zakoncema po starokatoliških predpisih veljaven, zato pa mora biti veljaven tudi za državno oblastvo. Po členu 12. uredbe z dne 18. maja l. 1936. je treba zakon po službeni dolžnosti štiti pred slehernim svojevoljnim izpodbijanjem. Sodišče je prišlo do prepričanja, da je v javno korist, če se ne razdre zakon zakoncev, ki sta bila prizadeta. Stališče, da je treba zaščititi zakonsko zvezo in srečo staršev in otrok, je z npravnstvenega in narodnega stališča edino pravilno.

* **Smrt stare koroške korenine.** V Št. Jakobu v Rožu je v visoki starosti 82 let umrl Strdenov stari oče Miha Gabriel. Bil je pravi tip rožanskega kmeta, poštenjak od nog do glave, priden ko čebela in zaveden narodnjak. Dolga leta je zastopal Slovence v občinskem odboru in bil nekaj let tudi župan šentjakobske občine. Blag mu spomin!

* **Franjo Zagorski je umrl.** V mariborski splošni bolnici je umrl lastnik realitete pisarne Franjo Zagorski, star 56 let. Pokojnik je bil v Mariboru zelo znan zlasti po svoječasnem nastopanju v mariborski politiki. Naj v miru počiva!

* **Usoda 16 potnikov neznana.** Dela okoli dvigalja ponesrečenih železniških vagonov iz Kolpe pri Ozliu so končana. Vrsto trupel so izvlekli iz vode, vendar vseh niso mogli najti. Na podlagi prijav, ki so jih dobila oblastva, je neznana usoda 16 potnikov, ki so bili v vlaku. To so 16letni učenec strojno-brodarske šole v Bakru Marijan Gorišek, ki je potoval iz Bakra domov v Tržič, dalje Ivan Benič, ki ga je njegova žena še istega dne iskala na kraju nesreče, Rafael Ralej, sluga Tome Trentla iz Karlovca, Jože Selnik iz Črnomlja, ki ga tudi išče žena, Bora Brunška, služkinja iz Karlovca, dva delavca iz Jezeram, sedem žensk, ki so se vračala iz Karlovca domov v Žakanje in Vivodino, 25-letni Miha Sentič iz Rosalnice, ki se je vračal s Sušaka, in 35letni Anton Rupena iz Mirne peči. Ni izključeno, da je nesreča zahtevala še več žrtev, ker je bilo v vlaku mnogo ljudi, ki so potovali iz Like v Slovenijo. Bili so to povečini ubožni ljudje, katerih svojci ne berejo listov in ki morda niti ne vedo za nesrečo. Tako pripoveduje neki prijatelj iz Jezeran, da gredo delavci s tremi homi za kruhom v zgodnji pomladi in se vračajo v pozni jeseni. Ves ta čas se sploh ne javijo sorodnikom, ker nimajo sredstev in se jim to tudi ne zdi potrebno.

* **Čuden vzrok smrtne nesreče.** 43letni posestnik Ivan Kozjek iz Ribnice na Pohorju je bil po opravkih v Ribnici na Pohorju. Proti večeru se je vračal domov. Na hrbtu je imel nahrbtnik, v njem pa je bila steklenica z bencinom. Kozjek je med potjo padel, steklenica se mu je razbila, bencin se je razlil po njegovi obleki. Seveda je steklo precej bencina tudi na tla. Kozjek je nato zašlo z vžigalnikom zanetil bencin na tleh. V naslednjem trenutku pa so že plameni prešli na njegovo obleko, ki je bila polita z bencinom. Ubožec si ni mogel pomagati in je obležal s hudimi opeklinami. Prepeljan je bil v mariborsko bolnišnico. Več dni se je nesrečni Ivan Kozjek boril s smrtjo, dokler ni izdihnil.

* **Ženo je zbudil ter si prerezal vrat.** V Stoprem je živel invalid iz svetovne vojne 67letni posestnik Jožef Vinkler. Zadnja leta so se mu začele v vojni dobljene rane spet odpirati in je zaradi tega strašno trpel. Iskal je pomoči pri zdravnikih. Ker pa bolečine niso popustile, je čisto obupal in je sklenil, da si vzame življenje. Sklep je izvršil v noči na 27. marca. Zvečer sta se spravila z ženo spat. Ponoči pa je Vinkler svojo ženo naenkrat prebudil. Prižgala je luč ter ga videla, kako je sedel pri mizi na prčici ter držal v rokah britev. Z besedami »Jera, zdaj je pa po meni«, si je zarezal britev v vrat in si zadal strašno rano od enega ušesa do drugega. Na smrt prestrašena žena je zakričala in hitela po sosedo. Ko so ti prišli na pomoč, je ležal Vinkler že mrtev na tleh. Ko so ga mrtvega preiskali, so ugotovili, da je poskušal že prej, preden je segel po britvi, izvršiti samomor na ta način, da si je hotel z nožem prebosti srce. Trikrat si je zasadi nož v levo stran prsi, pa je vsakokrat ost zadel v rebro. Ko je videl, da ne gre z nožem, je šel po britev. Pred dvema letoma je izvršil samomor tudi pokojnikov brat, ki se je obesil zaradi hude bolezni.

* **Velik požar v Novem mestu.** Nedavno je začelo goreti v predilnici novomeškega podjetnika Jožka Povha. Gasilci so takoj prišli na pomoč z motorno brizgalno in začeli brizgati vodo v prvo nadstropje, kjer je ogenj nastal in so veliki predilniški stroji. Bilo je tam tudi precej izdelanega blaga in lahko vnetljivega bombaža. Ogenj je menda povzročil kratak stik, zaradi katerega se je vnel naglo vnetljivi bombažni prah. Po poldrugeturnem gašenju so gasilci ogenj ugasili in

preprečili, da ni bila uničena tudi zaloga bombaža, ki je bila v stranskem predelu prvega nadstropja. Srednji stroj predilnice je uničen, ostala dva pa sta močno poškodovana. Škoda je velika.

* **V duševni zmedenosti se je obesil 37-letni posestnik Mežnarič Franc iz Stojncev pri Sv. Marku.** Rajnki je bil skrben gospodar in je živel s svojo družino v najlepši slogi, zato ljudje ne morejo razumeti, kaj bi bil vzrok njegovega obupnega dejanja. Obesjenega sta našla v hlevu njegova dva otročiča.

* **Nezvesto ženo je zvezano vodil po vasi muzikant Svetomir Stojanovič iz Klenovnika pri Požarevcu.** Stojanovič je bil večkrat po več dni odsoten zdoma, med tem pa se je njegova žena Kristina zabavala z drugimi moškimi. Ko je prevarani mož to ugotovil, je ženo pretepel, jo zvezal in ji nato postregel lase. Nazadnje jo je še obril in jo zvezano vodil skozi vas, da so vsi zbijali šale na njen račun.

* **Nova žrtev granate.** Med nabiralci granat je nesreča zahtevala pred nekaj dnevi novo žrtev. V bližini Vrtojbe se je ukvarjal Ciril Podberšič s staro, nekje na bližnji gmajni najdeno granato. Pod udarci s kamnom se mu je razpočila. Fant je dobil nevarne rane po vsem telesu in je dva dni pozneje umrl v goriški bolnišnici.

* **Požar na Murskem polju.** V vasi Hrastju-Moti je začela goreti domačija posestnika Matije Klemenčiča. Na kraju nesreče so prišli gasilci iz Hrastja-Mote, Radencev, Kapele in Gornje Radgone, vendar je bilo gašenje otežkočeno, ker je bilo silno vetrovno, a vode ni bilo blizu. Gasilec se je posrečilo rešiti vso živino razen ene telice. Zgorela je nadalje vsa zaloga krme in žita. Prav tako sta postala žrtev plamenov pohištvo in obleka. Sodijo, da je nastal požar od dimnika, ker so pri Klemenčičevih ta dan zaradi peke kruha precej kurili.

* **Tri smrtne prometne nesreče.** Na cesti proti Kanalu se je pred dnevi smrtno ponesrečil 15letni Ciril Žabar iz Kanala. Fant se je nekaj časa vozil na težkem tovornem avtomobilu, pa ga je na nekem ovinku vrglo z avtomobila, da je padel pod kolesa priklopnega voza. Poškodbam je takoj podlegel. — V nedavni noči se je 29letni Peter Podberšič iz Gorice vozil s svojim motociklom, pa se je zaletel v zid neke garaže in si prebil lobanjo. Prepeljan v bolnišnico je

Paul Keller

21

DOM Roman z gora

Zastovenil B R

Brat in sestra sta ga debelo pogledala. Matija je sedel. Gledal ju je s svojimi dobrimi, zvestimi očmi, žalostno in bolestno. Potem je izdaval iz sebe:

»Pomisli! moja — moja Lizika se je odločila, da pojde v samostan!«

»Matija!«

»Matija!«

Dolgo je bilo vse tiho. Potem je Matija rekel:

»Saj se že dolgo ukvarja s to mislijo in bi vama bil že o tem kaj povedal, toda prav odločila se je šele danes.«

»Matija, saj ni res! Saj ne more biti res! Nezmišljeno bi bilo.«

»Pa je resnično, Lenka!«

Henrik je doslej kakor prikovan stal sredi sobe. Zdaj je vzkliknil:

»Zakaj? Zakaj bo to storila?«

Matija je pobesil oči.

»Pravi, da čuti v sebi nekaj, kar jo kliče. In to bo tudi res. Zmerom je bila pobožna in dobra. Nikoli ni marala za lepe obleke in zabave. Zmerom je rada hodila okoli bolnikov.«

»Zaradi tega?« je vprašal Henrik. »Samo zaradi tega misli iti?«

Matija ni odgovoril. Lenka si je s predpasnikom zakrila obraz. Spet so nekaj časa vsi molčali. Potem pa je Lenka iznenada strgala predpasnik z obraza in vzkliknila:

»Ne! Ne samo zaradi tega. Rada ga je imela, njega! Vse je storila njemu na ljubo, zmerom je bila prijazna z njim, tako prijazna, on pa se še zmenil ni zanjo. Cele dneve in tedne ni govoril z njo — in potem —«

Udrle so se ji solze. Pri tem strastnem izbruhu je Henrik onemel.

Lenka pa je nadaljevala:

»Veš, Matija, kaj smo? Lopovi smo! Ti, takrat bi nas bil poslal beračit. Iz hiše bi nas bil vrgel! Dosti boljše bi bilo zate! Zdaj imaš zahvalo!«

»Tako tega ne smeš gledati, Lenka! Zmerom ste bili dobri z menoj, o, da! Nikari Henriku ne očitaj. Saj ni on sam kriv.«

»Kriv je! Moški je! On lahko odloči, kar hoče! In na Liziko bi bil lahko ponosen. Ne, ni hotel, čez cesto zija, k Bercetovi tolpi, za nališpano gospo gleda.«

»Lenka! Henrik, ki dotlej ni rekel niti besede v obrambo, je zakričal. »Lenka! To ti prepovedujem! Meni lahko storiš, kar hočeš, dekle pa pusti v miru! Nič ti ni storila, meni in drugim pa tudi ne! Zavijaj oči, kolikor hočeš, obzri mene, če me že moraš! Naravnost v obraz ti rečem in Matiji tudi: ne morem za to, nisem mogel vzeti Lizike, ker bi bila oba nesrečna.«

»Človek božji, to se upaš reči zdaj? Ker še zmerom misliš na ono, ono —«

»Da, rad jo imam. Zelo rad. Ne bojim se tega priznati. Rad jo imam, čeprav vem, da se nič ne da izpremeniti. Trudil sem se. Boril sem se sam s seboj. Ni se mi posrečilo.«

»Ni se ti posrečilo? Ali je to vse? In zdaj v poslednjem trenutku ne moreš reči, da boš vzel Liziko, da jo ohraniš Matiji?«

»Ne! Ne morem! Naj se zgodi karkoli, ne

morem!«

»Potem si brez časti!«

Obrnila se je proti vratom, toda Matija jo je zadržal.

»Lenka, nikari ne hodi stran! Tu ostani! Krivico mu delaš, Lenka! Čeprav bi on zdaj hotel, bi bilo prepozno. Lizika ga ne mara več, že dolgo ne, Lenka!«

Zagrenjeno dekle pa Matiji ni odgovorilo, ampak se je obrnila spet k Henriku.

»Brez časti si! Še enkrat ti pravim! Da vzameš možu, ki smo mu vse dolžni, ki bi bil brez njega lačni, ušivi, raztrgani, otroka, — fej — meni bi se v grlu ustavil vsak grizljaj, ki bi ga še tu pojedla. Midva sva opravila, enkrat za zmerom.«

»Lenka, Lenka, poslušaj vendar!«

»Matija, pusti me! Sram me je. Sram me je pred njim. Jutri pridem še enkrat k tebi in k Liziki v vajino hišo. Tu ne bom več ostala!«

»Lenka, počakaj vendar!«

Pa je že šla. Henrik je stopil k Matiji in mu pomolil obe roki.

»Matija! Zdaj se bova pogovorila, ko nje ni več tu. Saj je znorela. Povej mi, Matija, ali sem res brez časti?«

Matija je odkimal.

»Ne, Henrik! Vem, da ti ne moreš pomagati!«

Henrik je kar drhtel od vznemirjenja.

»Matija, prisežem ti, — nikogar ne morem bolj spoštovati kakor tebe in nikomur ne more biti bolj hvaležen kakor tebi. To mi še ni treba menda posebej pripovedovati. Liziko sem imel rad kakor nikogar drugega, — toda, Matija, za ženinca je potrebnega vendar prava ljubezen in če bi tako —

umrl. — Prav tako je v goriški bolnišnici umrl za hudimi poškodbami 19-letni Franc Mislej, sin lenega trgovca iz Budanj na Vipavskem. Tudi on se je ponesrečil z motornim kolesom.

* **Smrt pod ruševinami.** Pri Naravniku v koroški Ribnici se je nenadno porušil stari skedenj, ki je bil že dalje časa potreben popravila, in pokopal pod seboj domačo deklo Julijano Knaflovo, ko je krmila živino. Ubodica je bila takoj mrtva. Tudi obe kravi, ki sta bili v hlevu, so morali zaklati, ker sta bili prehudo poškodovani.

* **Pretrsljiva nesreča na Svetju nad Celjem.** Marijo Zajčevu, 38letno posestnico na Svetju nad Celjem, je zadela strašna nesreča. Te dni je rezala seno in slamo na slamo-reznici. Pri delu pa jo je stroj zagrabil za krilo in potegnil k sebi. Nesrečnici je strgalo z glave lase, potegnilo z obraza vso kožo, ji odtrgalo nos, ustnice in eno oko. Zdravi se v celjski bolnici.

* **Požar na Forminu.** Nedavno zvečer je prebivalce na Forminu zbudil gasilski rog. Gorela je hiša Veldina Antona iz Gorišnice. Hišo je imel v najemu Roškar. Ker je bila hiša lesena in s slamo krita, bi bila gotovo do tal zgorela, če ne bi bili gasilci iz Formina takoj na kraju požara in požar s pomočjo gasilcev iz Cvetkovcev, ki so tudi prihitali s svojo motorco, pogasili. Pri reševanju se je močno opeknel po rokah in nogah Roškar Franc, najemnikov sin. Skočil je v hišo, da bi rešil nekatere reči, pri tem pa ga je pokopal pod seboj goreči tram in mu zažgal obelko. Ogenj je bil menda podtaknjen.

* **Domačija v plamenih.** Nedavno je nastal požar v hiši posestnika in kovaškega mojstra v Andrečih pri Sv. Antonu v Slov. goricah. Ogenj je uničil streho na hiši, na hlevu in svinjaku, v katerih so zgorele tri svinje.

* **Dve gospodarski poslopji sta zgoreli.** V Podovci pri Račah je začela goreti streha na gospodarskem poslopiju posestnika Andreja Teronika. Ogenj se je razširil in se je vžgal še sosedno poslopje posestnika Boštjana Damjana. Obe zgradbi sta zgoreli.

* **Povzročitelj smrtne nesreče pred sodniki.** Pred okrožnim sodiščem v Mariboru se je zagovarjal 63 letni avtomobilski izvošček Ferdinand Czemba zaradi smrtne nesreče, ki se je pripetila 17. januarja na oglu Kopališke ulice in Aleksandrove ceste v Mariboru. Omenjenega dne je peljal Czemba v svojem

avtomobilu več potnikov po Aleksandrovi cesti. Namenjen je bil na Glavni trg in je vozil po zasneženi cesti s precej veliko brzino. Po vrhu pa ni imel njegov avto pravilno delujočih zavor in snežnih verig na kolesih. Ko je prišel vstric frančiškanske cerkve, se je pripeljal iz Kopališke ulice tovorni avto, ki je bil namenjen na Trg Svobode. Tovorni vozilo je Czembi zaprlo prsto pot. Ker je prenapel vozil in ni mogel avtomobila zavestati z zavorami, se je skušal izmotati iz nevšečnega položaja na ta način, da je krenil močno na levo ter je hotel tik za tovornim avtomobilom smukniti naprej. Pri tem pa je na oglu Kopališke in Aleksandrove ceste zašel na hodnik za pešce in do hišnega zidu in tukaj udaril z vso silo v mlado Gizelo Filipičevo. Nesrečnica je umrla že med vožnjo v bolnico. Poleg tega se je moral Czemba zagovarjati še zaradi prometne nesreče. Dne 6. decembra lani je v Kopališki ulici zapeljal preveč na levo stran ceste in je podrl na tla Anico Polakovo, ki se je peljala na kolesu. Obsojen je bil na pet mesecev in 10 dni nepogojnega zapore.

* **Pogumna žena ujela vlomilca.** Nedavno zjutraj se je splazil 22 letni Franc Šip iz Rošpoha v hišo posestnice Jere Vute v Laznici. Vutejeva je delala na vrtu in je slišala v hiši šum. Zaskrbelo jo je, pa je šla gledat. Ko je hotela skozi dvorišna vrata v hišo, jih je tat v hiši naglo zapahnil. Vutejeva pa je obrnila ključ v vratih in jih zaklenila, nato pa je zaklenila še glavna vežna vrata ter tako ujela tatu. Potem je šla po sosedo Ačka. Medtem pa je Šik splezal na podstrežje, razdril streho in skočil na tla. Zbežal je v bližnji gozd, posestnik Ačko pa za njim. Tam ga je dohitel in privedel nazaj v vas, kjer ga je zaprl v klet, dokler niso prišli orožniki. Šip je Vutejevi ukradel iz ročne torbice 1200 din.

* **Zaradi zanikarnega ravnanja z otrokom.** Pred okrožnim sodiščem v Mariboru se je obravnaval žalosten dogodek, ki se je pripetel sredi najhujše zime na Pobrežju. Na zatožni klopi sta sedeli 26-letna Frančiška Vauhnikova, omožena delavka in 33-letna železničarjeva žena Štefanija Majcenova, obe s Pobrežja. Dne 13. januarja, ko je vladal strašen mraz, je šel delavec Friderik Vauhnik že popoldne od svojega doma na Pobrežju na obisk k svoji teti v Počehovo. Z ženo sta se zmenila, da mu bo ta večer sledila, svojega dva mesca starega sinka Silvestra

pa bo pustila doma pod varštvom sosede Majcnove. Vauhnikova je pozno popoldne svojega sinka nahranila, ga položila v posteljico, zavitega v plenice in ga pokrila s tanko odejo. Nato je naprosila sosedo, da zvečer še pogleda k otroku ter naloži na ogenj. Potem je šla. Soseda je res zvečer storila, kar je obljubila, ponoči pa je ostalo dete samo v stanovanju. Bila pa je tista noč silno mrzla. Hiša, v kateri stanuje Vauhnik, ima tenke stene, ogenj v peči je kmalu ugasnil in zrak v sobi se je naglo ohladil. Postal je tako mrzlo, da je zmrznilo mleko v lončku. Ubogega otročička je začelo pod tankim pokrivalom zebsti, in ker si malček ni mogel pomagati, ga je mraz umoril. Ko je prišla naslednjega jutra Majcnova gledat v stanovanje, je našla malčka že mrtvega. Izpovedala je, da je bil v stanovanju tedaj tak mraz, da tudi odrasel človek ne bi take zime mogel prenesti. Vauhnikova se je zagovarjala da ni pomislila, da bi utegnil otrok

* **Obsodba zaradi požiga.** Pred triletnim senatom v Celju je bila že tretja razprava proti 60-letnemu hlapcu Roku Lebru, ki je obtožen, da je 15. februarja zvečer zažgal v Kasazah gospodarsko poslopje trgovca g. Josipa Plavca iz Celja, pri katerem je bil Leber v službi. Škoda znaša 60.000 din, poslopje pa je bilo zavarovano samo za 20.000 din. Leber je orožnikom in pozneje tudi preiskovalnemu sodniku izjavil, da je zažgal poslopje. Pri razpravi pa je odločno tajil dejanje in pokazal na krivce v drugi smeri. Sodišče pa mu ni verjelo in ga obsodilo na 18 mesecev strogega zapore.

zaradi mraza umreti. Majcnova pa je izjavila, da je bila naprošena samo, da je dala otroku jesti in da je v peči zakurila. Povedala je tudi, da je bila Vauhnikova do otroka precej brezsrčna. Tudi ji ni bilo prav, da ga je zanosila. Majcnova je hotela usodnega večera vzeti otroka k sebi, Vauhnikova pa ji je odvrnila, da to ni potrebno. Tudi je Vauhnikova že nekaikrat pustila otroka samega, včasih po celo noč v nezakurjeni spalnici, sama pa je šla na ples ali zabavo. Otrokova mati je bila obsojena zaradi svoje malomarnosti na šest mesecev nepogojnega zapore. Majcnovo je sodišče oprostil.

* **Hacetovi pomagači privedeni iz Celja v Ljubljano.** Preiskava proti Tonetu Hacetu se nadaljuje. Hace malodušno čaka na konec preiskave. Močna orožniška eskorta iz te dni privedla iz Celja v zapore ljubljanskega

ne, ne gre! Matija dan za dnem sem si vtepal v glavo, da bom lahko Liziko vzel, in dostikrat se mi je zdelo, da pojde, toda potem ti — če sem Loto le od daleč videl, — tedaj — tedaj — Matija, saj ne gre za to, ali bom jaz srečen ali nesrečen, — svoj živ dan sem bil le malokdaj srečen, toda tebe in Lizike ne morem prevarati, kaj ne? — In da misli ona iti zaradi tega v samostan, se mi niti sanjalo ni.

Matija je mirno gledal razburjenega mladega moža.

»Henrik, sedi k meni! Mirno se bova pogovorila! Dobro je, da si odkrit z menoj, in tudi jaz ti bom vse povedal. Da, upal sem na to. Ne vem, kako sem mogel. Saj sem ti že povedal, da sem imel tvojo mater rad, ko sem bil še mlad. Pa sem bil siromak in je nisem mogel dobiti. Vem, Henrik, kaj se to pravi! Potem sem pa vendarle vzel drugo! Samo še leto dni je živela, mislim pa, da sva se dobro razumela. Kadar je človek mlad, se mu zdi, da brez velike ljubezni ne gre. O, da, vseeno gre, časih dosti bolj kakor pri ljudeh, ki so pred poroko do ušes zaverovani. Na to sem mislil, ko sem videl, da te ima moja Lizika rada, pa ti tega nisi vedel. Zmerom sem upal, da se bo morda še vse popravilo. Pa je prišlo drugače. Ne bom ti prikrival, Henrik, da mi je danes na smrt hudo, saj je moja edinka.«

»Matija! Strašno je, da sem moral to tebi prizadeti. Obupal bil.«

»Henrik, to naj te nikari ne grize! Saj nisem hud nate. Poznam te že. Tako je pač prišlo, ker je moralo priti. In poglej, tudi Lizika ne bo nesrečna, — v samostan pojde, — ni žalostna zaradi tega in to je moja to-

lažba. Usmiljenka bo. Kadar sem srečal kakšno usmiljenko, sem snel klobuk pred njo. Samo zdaj, v začetku je hudo. Toda kaj naj zdaj storim?«

Henrik je pogledal svojega starega prijatelja in se prestrašil.

»Matija! Saj boš še ostal pri nas?«

»Ne! Nikari se ne prestraši. Najbolje je, da se danes o vsem pomeniva.«

»Stran hočeš? Stran od nas?«

»Da, Henrik! Mirno se pomeniva. Saj vendar vidiš, da moram iti stran.«

»To je torej kazni, to?«

»Saj ni kazni, Henrik! V miru in prijateljstvu pojdeva narazen.«

Obupan smeh se je iztrgal iz grla mladega Bukovnika.

»V miru in prijateljstvu! In jaz ostanem sam! Nikogar več ne bom imel na svetu! Svojega edinega prijatelja bom izgubil! V miru in prijateljstvu!«

Planil je kvišku, stopil k oknu in se zagledal v noč. Iznemada se je obrnil. Z grenkobo v glasu je dejal:

»Zato si nas vzgojil, zato si nam postavil dom, zato si skrbel za red, da pojdeš zdaj stran? Sam si rekel, da jaz nisem temu kriv!«

»Da, Henrik! Glej, človek je človek! Tu ne bi mogel več ostati. Zmerom bi moral misliti na Liziko. In preveč samotno je. Že tolikokrat mi je bilo težko. Zdaj pa ne morem več strpeti. Verjemi mi. Premislil sem to. Ne gre! Izginil bi. Med ljudi hočem spet.«

»Pa vendar ne kot — «

»Da, kot cunjar! Da, Henrik, prav to! To mi je tudi takrat pomagalo.«

»Tega ne smeš storiti, Matija! Kaj bodo

ljudje rekli?«

»Ljudje? Naj rečejo, kar hočejo. To me nič ne briga. Vajen sem njihovih ječ.«

Henrik je stopil k njemu in ga prijel za ramo:

»Matija! Če mi to storiš, ne vem, kaj naj počnem. Matija, ali mi v srcu res ne moreš odpustiti? Saj praviš, da nisi hud name, toda pri meni ne moreš ostati, stran hočeš iti, pustil me boš samega, čeprav veš, da te potrebujem kakor vsakdeni kruh, ne samo v gospodarstvu, ne, tisočkrat bolj kot človeka in prijatelja, pa hočeš stran! Preprišl se, Matiraj, premisli se, in — če nisem preveč hudoben, preveč pokvarjen, ostani pri meni!«

Starec je obrnil glavo stran.

»Ostani, Matija! Na kolenih te prosim.«

»Ne morem, Henrik! Ne morem tega. Čez moje moči gre. In tudi za tebe ne bi bilo dobro. Če bi me moral gledati takšnega, in če bi nazadnje vzel Loto, bi prej ali slej šel.«

»Kdo pa pravi, da hočem Loto vzeti? Da je ne bi ljubil, tega ne morem prenehati. Toda oženil se z njo ne bom. To misli samo Lenka!«

* Tudi to bo prišlo, Henrik, tudi to! Toda bolje, da o tem ne govoriva. Zame je bilo že današnje preveč. Toda že davno sem se odločil, da pojdem stran. In tega ne bom izpreminjal. Zdaj se mora zgoditi!«

Henrik je stopil stran in se bled oprl ob mizo.

»Pa pojdite! Vsi pojdite! Pustite me samega, če mislite, da to zaslužim! — Torej sva opravila.« —

Dolgo sta oba molčala.

»Ali mar hočeš, da bi še dalje ostala pri-

okrožnega sodišča sedem razbojnikovih pomagajev, ki so bili kmalu po umoru orožnika Medena prijeti v Celju in okolici. Kot Hacetovi pomagajci, ki so od njega prejeli razno pokradeno blago v razpečavanje in Hacetu dajali potuho, so bili privedeni v Ljubljano: France Hribovšek, Jože Obreza, Ivan Dunjak, Juro Vidović, Ivan Pavić, Matija Antunos in Mate Perovan. Med temi so po večini dalmatinski in bosanski krošnjari, ki so od Haceta kupovali blago in ga skrivali. Po raznih krajih Gorenjske, Dolenjske, Štajerske in Hrvaške bo polovljeno še veliko število Hacetovih pomagajev.

* **Tatvina kolesa.** Neznani zlikovec je ukradel skoro novo moško kolo tipa »Kompresor«, evidenčna številka tablice 46.498 2/5, tovorniška številka 81.625, izpred davčne uprave v Celju Grilu Vilku, ki se je mudil tam po opravkih. Če kdo kaj izve o kolesu, se naproša, da tatu prijavi svoji orožniški postaji. Dotični, ki bo to storil, dobi od lastnika zakonito nagrado.

* **Ponarejen denar na Jadranu.** Na Sušaku so prijeli nekega sumljivca, ki je razpečaval ponarejene 20dinarske kovance, napravljene v tujini. Policija je ugotovila nadalje, da so razpečevalci imeli tudi ponarejen italijanski papirnati denar po 10 lir. Kovance so zlasti razpečavali na Rabu in Pagu.

* **Dva vloma v Ligojnu.** V Ligojni pri Vrhniku je bilo vlomljeno v hišo posestnika Matjeva Japlja. Vlomilec je odnesel 700 dinarjev, še skoro novo rjavo moško obleko, sive ponošene hlače, jopico in nikljasto uro z ve-

rižico. Najbrž isti vlomilec je odnesel iz kleti gostilničarja Jerneja Novaka v Ligojni več steklenic vina in žganja, nekaj pomaranč, hleb kruha in nekaj mesnine.

* **Zasledovana zlikovca.** V hišo posestnika Antona Kmetiča v Ščitu pri Sv. Juriju pod Kumom sta prišla pred prazniki slabo oblečena potepuha in zaprosila za prenočišče. Domači so jima prenočevanje dovolili. Ponoči sta pa v hiši vse prebrskala in odnesla tri moške ure in tri verižice. Tatvino je Kmetič zjutraj prijavil orožnikom, ki so ugotovili, da sta bila postopača neki hlapec iz okolice Litije in Anton Jakopin iz okolice Novega mesta.

* **Rekruti, rezervisti in njih starši, pozor!** Z nestrokovnjaško izvršeno prošnjo sta izgubljena čas in denar. Zato ne nasedajte vsakomur s tako važno zadevo. Obrnite se le na koncesionirano in strokovno preizkušeno pisarno kapetana Franca Pera (Ljubljana, Malstrova ulica 14), ki vam pove, ali je prošnja sploh izvedljiva ali ne. Če je izvedljiva, vam za malenkostni znesek vloži prošnjo in uredi zadevo. Na zamujajte časa in hitite z zadevo! Za odgovor priložite znamko za 6 dinarjev.

POSOJILA

na vknjižbo, na hiše v mestih, kakor tudolgoročno na kmetijska posestva, tudi na 20letno odplačilo po 6 odstotkov obresti. Pojasnila s prednakazilom 3 din v znamkah pošilja »Oglasnik«, Zagreb, Vlaška ulica 4.

Kako so se reševali iz podmorskega groba

Pred kakšnimi osmimi leti je objavil neki londonski časopis tale oglas: »Daruj en šiling za vrlega Angleža!« Uspeh tega oglasa je bil presenetljiv. Čez nekoliko tednov je isti časopis sporočil, da je dobrodelna zbirka dosegla potreben znesek. V Mertonu so z nabranimi prispevki kupili nišo in jo podarili kot narodni dar zaslužnemu podoficirju iz podmornice »Poseidona«, ki se je bila nekoliko mesecev prej potopila v kitajskih vodah. Podoficir, ki je bil spričo nenavadne prisotnosti duha rešil iz ponesrečene

podmornice več tovarišev, se je vselil s svojo mlado ženo in hčerko edinko v svoj novi dom. Nesreča se je zgodila takole:

Dne 9. junija l. 1931. se je pri pomorskih vajah ob severnovzhodni obali kitajske pokrajine Šantunga zaletel kitajski parnik »Juta« v podmornico »Poseidon«. Treščil je v njen desni bok s tako silo, da je gladko predril podmornični jekleni oklep. Voda je vdrla skozi veliko razpoko in čez dve minuti je podmornica izginila s površja. Ker je ob času nesreče podmornica plula na površju, je

bil njen krmilarski stolp odprt, kar je bila sreča v nesreči, ker je tako posadki devetindvajsetih mož, med katerimi je bilo pet oficirjev, posrečilo splezati po njem iz ladje in poskakati v vodo. Vse te so sprejeli reševalni čolni z »Jute«. Vsi ostali pa, ki so bili v trebuhu podmornice, so utonili, razen šestih mož. Teh šest mož je bilo v času nesreče v torpednem prostoru spredaj. Med temi je bil tudi podoficir Patrick Willis. Njegovi štirje tovariši so bili prav tako Angleži, samo steward (ladijski strežnik) je bil Kitajec.

V smrtnem strahu so zaslišali iz daljave klic: »Zaprte nepredušna vrata!« To pa ni bilo lahko delo. S silnim naporom se jim je le posrečilo, da so jih zaprli. Trenutek nato se je podmornica že nagnila na desno in zdrsnila na dno. Vsa sreča pa je bila, da je ostala pokoncu v blatu. Ob trčenju so ugasnile vse svetilke, in tako je bilo šest mož v temi zaprtih na dnu morja. Na srečo je imel podoficir Willis pri sebi električno žepno svetilko. Prvi pogled je veljal vratom. Ta so bila sicer zaprta, toda navzlic temu je skozi neko špranjo počasi curknila voda v notranjost. Ta nevarnost pa ni bila posebno vznemirljiva. Hujše zlo jim je grozilo od pomanjkanja zraka. Šest mož ne bi bilo dolgo moglo vzdržati v tesnem prostoru. Willis je sicer vedel, da so bili v bližini vojni križarji »Berwick« in »Cumberland« in letalonosilec »Hermes«, toda ni vedel, kako jim naj pomagajo. Preostala jim je še ena nada. »Poseidon« je imel kakor vse podmornice več Davisovih rešilnih naprav. To so nekakšne plinske maske, ki so opremljene s kisikom in se dajo kakor pulover potegniti čez glave. Kisik v njih zadošča za približno pet in štirideset minut. Kakor hitro odpreš pipo za kisik, se vsa naprava napihne kakor balon. S tako pripravo se moreš dvigniti na površje, če pritisk vode od zunaj ni prevelik. Če je prevelik, se vrhni pokrov ne da odpreti in ne moreš iz podmornice. »Poseidon« je ležal precej globoko pod vodo in pritisk vode na pokrov je bil velikanski.

Willis pa je kljub temu ohranil hladno kri. Znano mu je bilo, da se da pritisk omiliti s protipritiskom. Odkril je svojo namero tovarišem in lotili so se zadnjega rešilnega poskusa. Orpili so cevi in spustili vodo v kabino. Zdaj je dal preko kabine v primeri višini napeti močno vrvi, da bi se rešili nanjo, ko bo voda narasla. Počasi je pritekala voda. Zrak v kabini je postajal čedalje

jatelja, Henrik?»

»Ne! Če mi to storiš, mi storiš več kakor najhujši sovražnik!«

»Tako — pozdravljen bodi, Henrik!«

Henrik mu ni odgovoril.

Tedaj je Matija Bernik šel.

Gori v svoji sobici je sedela Bukovnikova Lenka in pisala pismo. Takole se je glasilo:

»Ljubi Janez!

Lizika pojde k nunam. Matija pravi, da se je že zdavnaj za to odločila in da gre rada v samostan. Jaz pa vem, da je imela Lizika našega Henrika rada in da je on ni maral. Pravi, da bi bil z njo nesrečen. To pa ni res, kajti Lizika je pridno, dobro dekle. Samo zaradi tega je storil to, ker se je zatrapal v Bercetovo Loto in bi se rad oženil z njo. Ljubi Janez! Sramota je, da je mogel Henrik kaj takega storiti in da je tako užal našega dobrega Matijo. Od danes naprej ni več moj brat. In zato ti pišem, da bom tvoja žena, ko se rešiš vojaščine in ko bova imela kakšen zaslužek. Mislim, da bo najbolje, če pojdeš ti v rudnik. Ko se boš malo navadil, boš zaslužil trideset kron na teden. Jaz pa bom za ljudi šivala. Tako bova že živela. Ljubi Janez! Pišem ti danes, da te imam rada in da te bom res rada vzela. Takrat, ko si prišel z nabora, ti tega nisem mogla reči, ker sem mislila, da moram zmerom ostati pri Henrikju in mu pomagati. Toda Henrik je hudoben in tega ne zasluži. Zato pojdem stran in čisto vseeno mi je, kaj bo zdaj iz našega doma. K teti na Belo se bom peljala. Tam se bom naučila šivanja in ostala tako dolgo, da se ti vrneš. Ljubi

Janez! Obljubiti pa mi moraš, da boš zmerom dober z menoj in da se bova dobro razumela. Tudi jaz te ne bom jezila in bom dobra s teboj.

Najlepše pozdrave

Lenka Bukovnik.«

Čez dan so vetrovi pognali oblake na nebo, da so bili kakor čreda belih, črnih in marogastih konj. Potem pa se je vse poglelo in oblaki so leno izginili za obzorjem.

V sivino je bila odeta Bukovnikova izba. Henrik je bil sam. Dolgo je hodil po izbii sem in tja. Zdaj je slonel ob peči in gledal v oblačni dan.

Videl se mu je, da ga nekaj muči. Oči so mu globoko upadle in vročično so mu žarele, obraz je bil bled in njegov korak je bil negotov.

To je bilo posledica misli, ki so ga grizle čez dan in mu ponoči niso dale spati.

Henrik je v teh zadnjih dneh izgubil še poslednji kotiček doma, ki ga je imel med svojimi ljudmi.

Lenka je odšla.

Še enkrat ji je poizkusil vse pojasniti. Bilo je brez uspeha. Samo iznova sta se oba spet razjezila in prepad med njima se je še poglobil.

Tako je odšla od doma. Trdih korakov je stopila čez prag in zlezla na voz, ne da bi se bila ozrla.

Vso pot ni jokala. Tako je povedal hlapec. Samo pri Matiji na vasi je ukazala ustaviti in je ostala tam debelo uro.

Odtlej Matija ni več prišel na Bukovnikov dom in Henrik ga tudi ni iskal. Polotil

se ga je grenek ponos, pomočnik vseh tistih, ki mislijo, da so jih po krivem obsodili.

Kaj je storil? Ni maral biti nezvest same-mu sebi, svojemu srcu. Zato so ga v nekaj dneh vsi zapustili. Časih se je moral posmejati, če je na to pomislil.

Pa naj bo, kakor hoče! Vjel se bo v uso-do in nikomur ne bo privoščil več dobre bo-sede. Mrtvi bodo zanj, kakor je on zanje.

Samota ga je okrepila, toda miru mu ni prinesla. — Privežala je njegovo dušo, da je znal brez odpora pretrpeti bolečine kakor bolnik, ki ga privežejo na operacijsko mizo, kjer ga režejo in žgo, pa se niti ne zgane.

Dokler je bil zunaj na polju, je še nekako premagoval samega sebe. V prazni hiši pa se ga je pogosto polotila groza. In ko so prihajali večeri, je sedel sam in se je ob lastnem ognjišču bal.

Potem je mislil, da je na vsem svetu en sam kraj, kjer je strahotno: doma.

Pogosto je premišljeval o svoji usodi. Brez krivde je izgubil dom, trpel je za nov dom, boril se je zanj, od vseh milijonov na svetu je našel nekaj ljudi, ki so mislili dobro z njim, pa je tudi te izgubil.

Zakaj? Pogosto je o tem razmišljal. In če ga je popadla jeza nanje, je začutil nekaj kakor olajšanje. Vendar je še ostal občutek moči v njegovi medli osamelu duši. Toda prišle so ure, ko je poleg sive, molčeče žene — samote sedla k njegovemu ognjišču še njena hči: slaba vest.

Kako sta ga znali mučiti! Kako znata človeka ubijati. Stara grda, okleščena mati samotna mu stiska roke s svojimi prsti, ki so kakor pajkovi, vsak ud mu zveže, vsako mišico mu ohromi. (Dalje)

gostejši, tako da so že komaj dihal. A ta zgoščen zrak je bil njihov rešitelj. S silno močjo je namreč pritiskal na pokrov od spodaj in blažil pritisk na pokrov od zunaj. Dve uri in deset minut je že tekla voda v kabino. Kislika v plinskih maskah jim je že manjkala. Voda je narasla že preko vrvi, »Zdaj pa bomo poskusili,« je dejal Willis. Pritisnili so na pokrov, in res se je dvignil. Dva mornarja sta naglo smuknila skozi odprtino v temno vodovje. Z veliko težavo so nato zaprli pokrov, skozi katerega je lila težka voda.

Nastala je grobna tema in voda se je dvigala in dvigala. Samo glave so še morale mornarjem na vrvi iz vode. Zgoščen zrak jim je skoro onemogočil dihanje. Willis je

spet dal povelje, naj odpro pokrov. Veljalo je odpreti ali pa utoniti, in odprlo se je. Najprej je skočil v vodo Kitajec, za njim pa ostali drug za drugim. Zadnji je bil na vrsti Willis. Na pol mrtve so jih sprejele tovariške roke z reševalnih ladij in jih odpravile v zdravilišče. Eden izmed prvih dveh, ki sta splavala skozi odprtino, je od onemoglosti izdihnil. Ostalih pet je ostalo živih. Junak Patrick Willis je kmalu toliko okreval, da se je mogel vrniti nazaj v domovino. Čisto zdrav pa ni bil več. Strašni napori in silni strah so mu zrahljali živce. Angleška javnost se mu je oddolžila s tem, da mu je podarila hišico in pritlikline, ki spadajo k njej, da lahko v miru živi v njej s svojo družinico.

Kralja beračev v Rumuniji so zaprli

V Rumuniji so imeli berači svojega kralja. Njegovo ime je Tanase Burdujanu. Možak si je bil s svojo vladjo in beraškim združenjem pridobil veliko premoženje. Imel je cel štab plačanih tesnejših sodelavcev, ki so skrbeli z vsemi sredstvi za to, da ni noben berač mogel beračiti brez dovoljenja. Taka dovoljenja pa je dajal kralj beračev za visoko odškodnino. Dovoljenje se je dalo podaljšati samo za ponovno plačilo. Razume se, da je oblast beraškega kralja temeljila le na nasilju, kar je bilo mogoče samo spriti nebržnosti oblasti. Slednjič je napravil temu konec kralj Karel, ki je naročil policijskemu ravnatelju Modrea

nu v Bukarešti, naj strogo nastopi proti beraškemu združenju, zasnovanemu na nasilju.

Policija je pričela berače preganjati in je aretirala beraškega kralja in večino njegovih zaupnikov. Zaplenjene knjige beraškega kralja so spravile na dan zanimive podrobnosti o moči tega združenja. Kot tiha Burdujanova zaveznika sta bila aretirana tudi dva policijska inspektorja in pet policijskih komisarjev. Razen tega je policija zaprla v Bukaresti mnogo razkričanih hiš, ki so že dolga leta pripadale beraškemu kralju in njegovim prednikom na prestolu beraškega kraljestva.

Finsko pristanišče Hanko ima v najemu Rusija

Finsko mesto Hanko ali Hangö, kakor ga imenujejo Švedi, je prišlo zdaj po mirovni pogodbi med Rusijo in Finsko s pristaniščem in okoliškim ozemljem vred za 30 let v najem sovjetske Rusije. Mesto stoji na rtiču Hankoniemi in je bilo že leta 1270, znano kot pristanišče. Navzlic temu pa spada med mlajša finska mesta, ker je bilo ustanovljeno šele leta

1874, ko se je bližala dograditvi železniška proga Hyvinkää—Hanko. Zdej je to industrijsko mesto, ki je zaslovelo enako po svoji kamnoseški industriji kakor tudi po svojem odličnem suhem sadju in tvornicah za umetne maslobo. Tu je tudi oporišče velikega ribiškega brodogradilstva, ki od leta 1930 vsako leto krene v polarne vode na ribolov okrog Islan-

da.

Pristanišče v Hanku je najpomembnejše finsko pristanišče. Razmerno ugodno podnebje in topla voda sta napravila iz Hanku tudi pomembno letovišče. Tu živi okrog 8000 prebivalcev, med njimi tri četrtine Švedov. Glavni del mesta je na južni strani železnice. Siroka moderna cesta drži od postaje k spomeniku neodvisnosti, ki so ga postavili tu v spomin na izkrcanje nemške baltiške divizije 3. aprila 1. 1918 med vojno za svobodo.

Iz Hanku so prodirale te čete proti Helsinkom. Moderno magistratno poslopje je bilo zgrajeno leta 1926. Na griču nad mestom stoji rdeča cerkev iz konca preteklega stoletja. Tam je tudi vodovod s požarnim stolpom, od koder je krasen razgled. Velik okrajvil je namenjen letoviščarjem. Mesto je obkroženo z otočki, na katerih se še vidijo ostanki starih trdnjav, zgrajenih leta 1789. In uničenih od Rusov med krimsko vojno leta 1854. Šest kilometrov južno od mesta ob morju stoji morski svetilnik Oko Hankonemi, zgrajen pred dawnimi leti.

★

× Prva podmornica in njen neuspeh napad. Štirinajst let pred francosko revolucijo je bil izdelan v Ameriki prva podmornica. Izdelal jo je David Bashnel in je z njo celo napadel sovražnikovo ladjo. Leta 1775. je bila v newyorškem pristanišču vsidrana velika angleška fregata in hrabri ameriški David se je odločil, da bo s svojo podmornico napadel Goljato. David je sedel v svojo želvo, kakor so takrat imenovali njegov izum, temeljito zadel vse odprtine in na leseni klopi sedeč spravljal vse aparate v delovanje. Snustil je vodo v tank in podmornica se je s presenetljivo hitrostjo potopila v globino. Na ta način se potapljajo tudi najmodernejša podmornice naše dobe. Na vodno površino pa se dvignejo, ko se izprazni vodni tanki. Ko je bil torej Bashnel pod vodo, je svojo želvo usmeril proti angleški ladji. Stroji njegove podmornice je bil tudi ne- naveden. Sestavljen je bil iz propelerja, ki ga je moral David vrteti lastnoručno. Na koncu propelerja je bil nameščen sveder, nani pa obešena mina. Izumiteljev načrt je bil tak: ko bi se s podmornico približal ladji, bi zvalil z omenjenim svedrom luknjo na najbolj občutljivem mestu ladijskega trupa in v luknji bi pustil sveder z mino. Podmornica pa bi pravočasno nobegnila, preden bi se mina razpočila. Davidova mina je imela uro

Prosto po Scottu:

ČRNI BRATJE

KRIMINALNI ROMAN

«...», je sledil odgovor. »To se pravi, pisano se odpošlje šele jutri, a zdaj vam bom samo povedal, kaj mu bom pisal.«

Ko je prijel za nalivni peresnik, je nekdo trdo potrkal na vrata. Garson je vstal in pustil slugi vstopiti.

«Kaj je?»

»Brzjav«, je odgovoril sluga z glasom, pričajočim o nizkotnem človeku.

»Friderik, brzjav je zate!« je dejal Garson.

Vodja ga je pogledal. »Prav. Poglej, kaj sporoča.«

Sluga je zapustil sobo in Garson je za njim zaklenil vrata. Nato je odprl brzjavko.

»Howard je brzjavil!« je menil nasproti Merrivaleu.

Merrivale je odložil nalivni peresnik. »Kaj pa pravi?«

»Ne razumem prav. Nekaj ni v redu. Howard brzjavlja le takrat, kadar se zgodi kaj posebnega.«

»No,« je silil Merrivale nestrpno. »Kaj je sporočil?«

»Brzjavka je seveda šifrirana,« je godrnjal Garson. »Kljub temu je pošiljanje brzjavk tvegano. Bog ve, kaj se je zgodilo...« Z zaskrbljenim obrazom je vstal, stopil k velikim skrinjam, jo odprl in vzel iz nje v črno usnje vezano knjigo: pravila Družbe črnih bratov. Nato je sedel na stol poleg skrinje in

začel šifrirano brzjavko razvozlati s pomočjo ključa, zapisanega v knjigi. Merrivale je nebržno skomignil z rameni in je nadaljeval pisanje pisma Moravcu. Nato ga je prečital drugim:

»Dragi gospod Moravec, uvažujte tole: Drevo ob 21. uri bodite ob postaji podzemne železnice na 125. cesti. Zadržujte se v bližini vhoda. Zastopnik naše družbe, katere natančnejši opis se nam vidi nepotreben, se vam bo na tistem kraju približal. Naš zastopnik ne bo prav nič opazljiv, a vi se boste morali delati, kakor da boste iskali kakšen avtotaksi. Naš zastopnik se vam bo nato ponudil, da vas povede do avta. Predstavite se mu kot Andrew Brown in sedite v njegov avto. Z odličnim spoštovanjem John Crane.«

»To je prav dober načrt,« je menila Frančiška Blakeova, ki je bila edina ženska v Družbi črnih bratov. »A kdo naj pojde z avtom ponj?«

»To se bo odločilo šele jutri popoldne,« je pojasnil vodja Merrivale.

»Hudiča!« je v tem trenutku zaklel Garson in skočil pokoncu.

Vsi so se ozrli vanj. »Kaj pa je?«

»Naše ljudi v San Franciscu so prijeli Snoči se je to zgodilo. Tajna služba jih je izsledila. Že dolgo se mi je zdelo, da se bo kaj zgodilo.«

»Da, da,« mu je pritrdil Allan Walker. »Saj se gotovo spominjate, ko sem vam re-

kel, da kuhajo nekaj zlega za nas. V zadnjem času so bili vse preveč mirni. Howard sem še posebej svaril.«

»Kaj pa se je prav za prav zgodilo?« je vprašal Merrivale.

»Dva izmed Howardovih ljudi so aretirali,« je bil odgovor. »Zagrozili so jima, da bosta tako dolgo sedela, dokler ne bo preiskana vsaka ladja v pristanišču. In če to res storijo...«

»Ali imamo kaj v pristanišču?«

Walker je hripavo odgovoril: »Parnik 'Elsie Sears' mora kmalu prispeti. Sedemnajst zabojev bo privlekel.«

Merrivale in Garson sta skoro istočasno menila:

»Če ladja prispe, jo bo tajna služba ujela. To je čisto zanesljivo.«

»Da,« je zasikal Merrivale, »toda nam kljub temu ne smejo do živlega. Škoda za nas bo seveda velika, a ne gre drugače. Moral se boš tja peljati, Allan. Ne moremo Howardu samemu prepustiti vse to. Četudi bo previdno postopal, oba prijeta moža prideta v nekaj dneh pred sodišče. Ne, sam Howard si ne bo znal pomagati. Če izsledimo parnik 'Elsie Sears', moramo v San Franciscu vse pustiti. Moštvo seveda tudi.«

»Da,« je soglašal Garson. »Ne bo druge poti.«

»Jaz pa se moram takoj odpeljati,« je menil Walker. »Morda že vohajo zvezo med Howardom in ladjo 'Elsie Sears'. Potem seveda lahko sledi dolga vrsta težav. Če ne bo drugače, bomo morali tudi... Walker se je prekinil.

Merrivale je dokončal njegov stavek s kislosladkim smehljajem. »Ti meni, da bomo

kakor peklenski stroj in bi se morala razpóčiti ob določenem času. Toda nesrečni Basmel ni imel uspeha. Naključje je hotelo, da je njegov sveder naletel pod vodo na najmočnejše mesto, na jekleni oklep sovražne ladje in ni mogel izvršiti svoje nalogo. David je spoznal, da je bil vsak trud neuspešen. Poleg tega je imel v podmornici, premalo zraka, da bi lahko še ostal pod vodo. Moral je torej pobegniti. Preden se je želva dvignila na vodno površino, pa se je razpočila mina, na katero je bil izumitelj pozabljen. Sam se je komaj rešil. Po tem neuspehu hotel nihče več ničesar slišati o podmornicah. Šele mnogo pozneje se je podmornica uveljavila in pomeni danes nevarno orožje.

V Zedinjenih državah bo izdelano letno 40.000 letal. Pred vojaškim odborom reprezentančne zbornice je utemeljeval minister za vojsko Woodrin, zakaj dovoljuje ameriška vlada izvoz letal najnovejšega tipa v Anglijo in Francijo. Poudaril je predvsem, da se bo na ta način povečala možnost izdelave in s tem okrepila tudi obrambna možnost Zedinjenih držav. Zedinjene države razpolagajo zdaj z najmanj šestimi tipi letal, ki so boljši kakor katerikoli drugi na svetu. Podtajnik ministrstva za vojsko Johnson je sporočil odboru, da se bo izdelovanje vojaških letal do konca leta v Zedinjenih državah potrojilo in da bodo potem lahko izdelovale ameriške letalske tvornice 30.000 do 40.000 letal na leto.

Sto let poštne znamke. Letos je 100 let, odkar so se začele uporabljati poštne znamke. Do 1840. leta so se plačevale pristojbine za poštne pošiljke na najrazličnejše načine. Anglež Hall pa je predlagal, naj bi se uvedle posebne znamke, ki bi se lepile na pisma. Izdajanje teh znamk si je pridržala angleška država. Tri leta pozneje je uvedel poštne znamke tudi švicarski kanton Curih, a leta 1847. Zedinjene države. Francija jih je uvedla leta 1848. in kmalu potem vse ostale države. Kneževina Srbija je dobila prve poštne znamke leta 1866. Kdo pa je bil prvi zbiralec znamk? To vprašanje še ni razčiščeno, vendar menijo, da je bil to neki Lesgrat iz Pariza. Možno je imel že leta 1849. precejšnjo zbirko angleških, švicarskih in ameriških poštних znamk. Prva važnejša prodaja znamk je bila l. 1865. Najdražja zbirka je bila takrat prodana za 1000 zlatih frankov, kar je za tiste čase predstavljalo razmerno visok znesek.

morali pustiti tudi Howarda na cedilu. Čudno je to, da se je to zgodilo prav zdaj, ko smo z Moravcem v pogajanjih. Howard ima isti položaj v San Franciscu, kakor ga je imel Moravec. Sicer pa mislim, da se bo zadeva srečno končala.

»Neštetokrat sem rekel Howardu, da tajna služba nekaj pripravlja,« je pojasnil Walker. »Svetoval sem mu tudi, naj nikar ne pusti, da bi parnik 'Elsie Sears' prispel, preden ne doženemo, kaj namerava tajna služba. Če bodo parnik zdaj res preiskali, bo sedel v kaši.«

»Pošlji mu takoj šifrirano brzojavko,« je zapovedal Merrivale. »Da, tvegajmo še to, da bo vedel, za kaj gre. Ti sam pa se popelješ takoj tja, Allan. Štiriindvajset ur zamude ima lahko neprijetne posledice.«

»Da,« je vneto pritrdil Allan Walker. »Peljal se bom z naslednjim vlakom. Kaj menite, ali ne bi bilo dobro, če bi šel Viljem z menoj?«

»Prav, če hoče.«

Walker je pogledal Garsona. »Ali bi hotel iti z menoj, Viljem? Veš, sem nekoliko nervozen zaradi tajne službe.«

»Lepo,« je dejal Garson. »Nemara je res dobro, če pojdem s teboj. Toda kaj bo z zadevo z Moravcem?«

Merrivale je premišljal. »Zaradi tega si ne delaj skrbi,« je rekel naposled. »To bomo odložili, dokler se naša zadeva v San Francisku ne razjasni.«

»Toda med tem časom lahko policija spet prime Moravca,« je pripomnila Frančiška Blakeova. »Predlagala bi...«

Merrivale jo je z enim samim pogledom prisilil, da je umolknila. »Moravec lahko ča-

× Besedica »jaz« v govorih državnikov. Neki Američan je sešel, kolikokrat izrečejo nekateri državniki besedico »jaz« v svojih govorih. Američan je v poslednjih petih letih preučil govore, ki so jih imeli Hitler, Mussolini, Roosevelt, Daladier in Chamberlain, ter je dognal: Hitler reče za vsako svojo 54. besedo »jaz«, Mussolini za vsako 83. besedo in Roosevelt za vsako 100. besedo. Skromnejša sta Daladier in Chamberlain. Medtem ko Daladier vplete za vsako 234. besedo še besedico »jaz«, pa Chamberlain izgovarja to besedico komaj za vsako 250 besedo.

× Naselitev nemških kmetov na Poljskem. Nemška oblastva so izdelala načrt za preseljevanje nemških kmečkih rodbin iz zapadne Nemčije na ozemlje bivše Poljske. Preselili bodo predvsem male posestnike s številnimi družinami. Dodelili jim bodo posestva, ki so bila zaplenjena Poljakom. Po vesti »Berliner Börsen-Zeitung« se bo zaenkrat preselilo iz Badenske na Poljsko okoli 60.000 kmečkih rodbin, iz Westfalske pa okoli 40.000 rodbin. Razlašeni poljski kmetje bodo zaposleni kot kmetijski in drugačni delavci delno na Poljskem, delno v raznih pokrajinah Velike Nemčije.

× Svetilke, katerih luč se ne vidi 300 m visoko. V zdajšnji vojni so v Nemčiji radi nevarnosti letalskih napadov vsa mesta ponoči nerazsvetljena. To pa zelo ovira promet. Zato je nemška industrija začela izdelovati ceste svetilke, ki naj bi zatemnitev malo omilile, a vendarle ustrezale vsem zatemnitvenim predpisom. Te tako zvane usmerjene svetilke bodo postavljali na razdalje po 100 metrov in bo njih svetloba zadostovala, da bodo mogla vozila in pešci na temni cesti

spoznati, kar jim je potrebno. Te svetilke so navzgor naslonjene, navzdol pa mečejo na cesto raztreseno svetlobo, ki je že iz višine 500 m ni več videti.

× Vrelci sirovega petroleja (nafta) so Rumuniji nevarni. Švicarski list »National-Zeitung« piše: »Rumunija je v tej vojni važen gospodarski činitelj zaradi svojega petroleja. Petrolejska področja se raztezajo južnovzhodno od Karpatov in pokrivajo površino okoli 120.000 hektarjev. Imeti petrolej pa je danes za majhno državo nevarno. Petrolejsko vprašanje utegne namreč postati v zdajšnji vojni gospodarsko-vojaško najpomembnejši činitelj. Ako bi na primer Rusija zares odstopila svoje petrolejske vrelce v Galiciji Nemčiji, bi se takoj utegnile pridružiti ruskim skominam po Besarabiji še skomine po rumunskem petroleju, kar bi seveda rumunski položaj napravilo še nevarnejši, kakor je že zdaj.«

× Smrt očeta brezžičnega brzojava. Te dni je umrl v Parizu profesor Edvard Branly, znan kot oče brezžičnega brzojava. Dosegel je 93 let. Ko se je začela zdajšnja vojna v Evropi, se je preselil v notranjost Francije na svoje posestvo. Pred nekaj dnevi je prišel v Pariz na kratek oddih in se je pri tej priliki prehladil. Po kratkem bolehanju je stari znanstvenik Marconi je izpopolnil to Branlyjevo izdelan radijski konduktor, ki je v tistem času izval splošno pozornost. Italijanski znanstvenik Marconi je izpopolnil to Branlyjevo iznajdbo. Na podlagi iznajdbe profesorja Branlyja in izpopolnitve Marconija smo dobili zdajšnji radijski aparat. Vest o smrti profesorja Edvarda Branlyja je presunila vse znanstvenike v Franciji in drugod po svetu. Ves francoski tisk obširno piše o velikem učenjaku.

Za odkup Aškerčeve domačije

Odbor za rešitev Aškerčeve domačije, ki se je pod predsedstvom bivšega narodnega poslanca Rajka Turka sestel v Ljubljani z namenom, da pomaga družini pesnikovega brata Mihe Aškerca, ki je bila na svojevrsten način opeharjena za dediščino, do skromnega lastnega doma, je v zadnjih tednih razvil nadvse živahno delavnost. V kratkem bo lahko zaključil svoje prizadevanje, če se bodo vsi, na katere se je obrnil s prošnjami za sodelovanje in prispevek, zavedali svoje nacionalne in kulturne dolžnosti.

V celem je odbor razposlal v razne kraje Slovenije 67 nabiralnih pol. Prve štiri izmed njih, ki jih je doslej prejel izpolnjene in z nabiranimi zneski, pričajo, da je v naši domovini še zmerom nekaj požrtvovalnih delavcev. Razen tega je odbor razposlal 250 prošenj na razna društva in poedince, ki jih naproša, da se čim prej odzovejo vsaj s skromnimi darovi, ker je vsa akcija zamisljena tako, da bo 15. aprila končana. Ime vsakega darovalca bo ostalo v dragoceno ve-

ka«, je odločil.

Walker je takoj napisal brzojavko, nato pa sta Garson in on naglo zapustila sobo. George Morill je očitno v prepričanju, da je seja končana, stopil za njima. Merrivale in Frančiška sta ostala sama. Merrivale se ji je pokroviteljsko smehljajal.

»Neumnica,« je menil. »Garson je bil proti temu, da bi se pogajali z Moravcem, a Walker se boji. Zato je prav, da bosta odstopna. Kar se tiče zadeve v San Francisku, boš videla, da ne bo nič. Še dolgo se tajne službe ne bojim. Oblastva iz San Franciska nas ne dosežejo, a odsek tajne službe v New Yorku je zbirka otrok in omejenec. Malcolm Steele je seveda izjema. Ta Steele seveda...«

Merrivale je postal zamišljen. »Da se vrneva na zadevo z Moravcem. Veš, sklenil sem, da tudi Morilla ne obvestim o svoji nameri. Tak načrt naj ostane le v rokah tistih, ki ga znajo izvršiti.«

»Torej, to se pravi, da bova...«

Merrivale je prikimal. »Tako je, punčka. Midva sama bova opravila zadevo z Moravcem, predvsem seveda zaradi tovara mamila.

Bilo je pozno zvečer. V svoji sobi v hotelu »Brewsterju« je stal Moravec ves str. Odkar je bil Stone šel, ga je mučil občutek zapuščenosti. Vedel je, da se Stone ne bo vrnil in mu pomagal. Čedalje silnejše je vstajal v njem občutek slepega strahu. Zdaj je bil čisto sam, zdaj ni bil nihče pri njem, da bi ga tolažil.

Živalski strah ga je tiščal k tlom. Strah pred vsem, kar se je bilo že zgodilo, in strah pred tem, kar se še mora zgoditi. Razen te-

ga se je neprestano bal, da ga zdaj zdaj ne bodo izsledili in prijeli.

Samo še štiriindvajset ur! Samo še štiriindvajset ur mora ostati prost.

Vročično je dirjal po sobi gor in dol. Na um mu je padla Stoneova pripona glede nepredvidnosti na poštne uradu. Ta misel ga je pekla. Samo to ne, samo to ne. Le še teh nekaj ur mora ostati v svobodi.

Njegova roka je poiskala revolver v žepu in majhno zalogo nabojev.

Razen tega je imel še pet patron v revolverju. Toda, za Boga... Srce mu je skoro nehalo biti. Nekaj sekund je lovil sapo, nato pa se je ves obupan vrgel na posteljo.

Vse patrone, njegova zadna možnost, njegovo zadno in obupno, toda tako okrutno zanesljivo sredstvo v borbi za svobodo, so bile slepe patrone.

Ni bilo dvoma. Pri kolikor toliko natančnem pogledu se je dalo to ugotoviti. Odlično narejene, toda čisto nič nevarne papirnate krogle. Vse v njem se je upiralo temu spoznanju. Kako je sploh mogoče, da je imel vodja onih štirih mož, ki so ga pomagali rešiti iz ječe v Charlestownu, revolver s slepimi patronami?

Tega tedaj po nesreči z avtom ni niti opazil, temveč je revolver kratko malo potisnil v žep. Pozneje si ga ni več natančneje ogledal... Torej čisto nedolžno orožje je vse te dni nosil s seboj. Spet je ogledoval hladno se bleščeči kos kovine in patrone. Prav dovršeno so bile patrone narejene. Ob slabi luči bi njih nedolžnosti niti ne spoznal.

Z nenadno kletvico je vrgel patrone in revolver v najbolj oddaljeni kot sobe.

A kaj je to? Planil je pokoncu in napeto

zani spominski knjigi, ki jo bo Aškerčeva rodbina hranila na svojem domu, da bo še pozni rodovom govorila o sramoti, ki so jo ljudje našega rodu zagrešili nad enim izmed naših največjih pesnikov, in o plemenitosti, ki je je še zmeraj dovolj, da njegovi hudo prizadeti rodbini pomagajo iz najhujšega.

Akcija za rešitev Aškerčeve domačije, je, kakor kažejo vsa znamenja, doživela tako živahno zanimanje v naši javnosti, da se obe-

ta razviti v prav lepo manifestacijo za naš kulturni napredek in za svobodo duha. S tem v zvezi pripravlja akcijski odbor na binokostni ponedeljek skupen izlet v Rimske Toplice in je v ta namen že naprosil za polovično voznino na vseh železniških progah ljubljanske železniške direkcije. Vse, ki se žele izleta udeležiti, naproša odbor, da se mu ob pravem času prijavijo, da bo mogel poskrbeti za vse, kar je treba.

Petstotake so hoteli na debelo ponarejati

Vrhovo pri Radečah, aprila.

Se nikomur se ni nikdar posrečilo, da bi imel od ponarejanja denarja resnične koristi, ker pač vsakemu ponarejalcu prej ali slej pridejo na sled, vendar zdaj pa zdaj koga spet zamami ta zločinska strast. Posestnik Majhenc Jože na Vrhovem pri Radečah se je že več let pečal z mislijo, kako bi prišel do denarja. Zato se je tudi družil z ljudmi sumljive preteklosti. Pred štirimi leti se je z njim seznanil že 14krat kaznovani 54letni Anton Žuraj, ki je znal kaj hitro izkoristiti njegovo gostoljubnost in je po vrhu Majhencu še navdušil za ponarejanje denarja. Majhenc mu je samo za neka pojasnila dal 2000 din. S tem pa Žuraj še ni bil zadovoljen. Misli si je: za ta pojasnila sem dobil 2000 din, koliko bom še dobil, če privedem kakega »inženjerja«, ki bo voljan pribaviti vse potrebne stroje za ponarejanje denarja.

Teden dni nato je Majhenc že govoril s svetnikom pri direkciji državnih železnic v Zagrebu inž. Dvořakom, dejansko pa le z zloglasnim Antonom Grašičem, ki ga posebno dobro poznajo v Zagorju in v Poljčanah, ko je vodil tam gostilni. Po kratkem pomenku, kako se bo ponarejal denar, mu je Majhenc takoj izplačal 2000 din.

»Kaj boš denar ponarejal, ko ga dobiš pri Majhencu na Vrhovem, kolikor ga hočeš!« si je mislil Žuraj. Samo to mu ni bilo po volji, da je moral dati zdaj Grašiču kar cel tisočak. »No, le čakaj me, tudi tebi jo zagodem.« Žuraj je divje zaklel in že je imel nov načrt. Čez nekaj dni je bil Žuraj spet pri našem Majhencu in prepričal ga je, da ima še boljšega strokovnjaka od inž. Dvořaka. To je Miletič Mijo, inženjerja kemije iz Zagreba. Žal da zaradi prezaupenosti ni utegnil priti na Vrhovo, pač pa da bo, ako bi mu Majhenc

poslal 2000 din, preskrbel vse potrebne reči in pozneje tudi stroje za ponarejanje denarja. Da bi pa zadeva ne bila sumljiva, mora vse pošiljke in pisma za omenjenega inženjerja naslavljati na naslov: »Žuraj Anton, Tomašičeva ul., Zagreb.«

Žuraju se je naklep posrečil. V kratkem času je Majhenc poslal 9500 din, toda ne inž. Miju Miletiču, ker ga sploh ni, temveč je vse pošiljke dobil v roke Žuraj, ki za ves denar ni storil ničesar.

Zanimivo pa je zdaj vprašanje, od kod je kljub temu dobil Majhenc toliko klišejev, kemikalij in aparatov za ponarejanje bankovcev, ki so jih morali orožniki, ki so te dni napravili pri njem preiskavo, kar z vozom odpeljati v Radeče. Sam pravi, da ne ve, kako je prišlo to v njegovo hišo. Še važnejše je vprašanje, kdo je klišee delal, kajti znano je, da so bili bankovci, ki jih je spravljali v promet v Zagrebu, tako fino izdelani, da jih je le večje oko razlikovalo od pravih.

Zelo zanimiva je Žurajeva izjava, da ni vedel, da je Grašič ali lažni inž. Dvořak nabavljal Majhencu material za ponarejanje petstotakov iz tujine, in to šele v zadnjih dveh letih, dočim je Majhenc prenehal dopisovati z Žurajem, odnosno lažnim inž. Mijo Miletičem ob koncu leta 1937. Prav tu se bo morala voditi točna preiskava. Ni izključeno, da bo spravila preiskava na dan še presenetljive podrobnosti. Najvažnejše se zdi, da sta oba lažna inženjerja vsak po svojem načrtu ali tudi sporazumevanju opeharila Majhencu in mu za visoke vsote dobavljala material iz centrale, ki je bodisi v Zagrebu ali v Mariboru imela celo tvornico aparatov za ponarejanje bankovcev.

Pisana družba ponarejevalcev, med katero je celo neki odpuščen učitelj, je bila večkrat pri Majhencu na Vrhovem, kamor se je pri-

peljala z avtomobilom ter zbužala med domačini splošno pozornost. Toda nihče ni niti slutil, da so to ponarejalci denarja.

Velika preiskava se vrši tudi v Mariboru in Zagrebu ter je bila že vrsta ljudi aretirana. V nedeljo zvečer so prepeljali iz Maribora v Zagreb šoferja Viktorja Marilca in mizarja Franca Pogladžena, ki sta v tesni zvezi s Konradom Bezjakom, ki je bil aretiran v Zagrebu, ker so našli v njegovi delavnici kar pol tiskarne za ponarejanje petstotakov.

Središče ponarejevalske družbe je bilo v Mariboru, a podružnici sta bili v Zagrebu in v Ljubljani. Zato se vodi preiskava v vseh teh mestih. Čeprav gre za veliko družbo ponarejalcev in čeprav obsega ta zadeva ves severni del države, so ponarejalci najbolj podjetni v Zagrebu. Zanimivo pa je še vprašanje, kdo je dajal denar za to zločinsko podjetje in ga vodil. Preiskava zelo hitro napreduje in v kratkem pridejo v javnost zanimive podrobnosti. Objavljena bodo mnoga imena, ki morajo ostati zaenkrat zavoljo preiskave prikrita.

100 let stara ciganka umrla

Bregana, marca

Okoli Bregane dobro znana ciganka Kata Nikoličeva, ki je lani dočakala starost 100 let, je te dni umrla. Kata po krvi sploh ni bila ciganka, čeprav je od mladih nog živela med cigani. Kata je bila nezakonsko dete bogate kmečke posestnice v bližini Kostanjevice na Dolenjskem. Mož te posestnice je služil pri vojaki in medtem se je posestnica spečala z nekim drugim moškim. Iz strahu pred možem je izročila komaj sedem mesecev staro dete ciganom in ji mplačala za to 100 kron. Stara ciganka, ki je prevzela dete, ga je seveda vzgajala po cigansko in se je iz otroka razvilo lepo cigansko dekle, ki se je pozneje omožilo s ciganom. S tem je postala Kata članica ciganske družine.

Kata je s cigani obhodila vso Hrvatsko in velik del Madžarske, najrajši pa se je zadrževala v obmejnih krajih Hrvatske in Slovenije. V Bregani je imel nje mož celo koč in nekaj zemlje, na kateri sta živela z družino v nasprotju z drugimi cigani zelo

prisluhnili. Zazdela se mu je, da je slišal neki šum, neki pritajen glas od vrat. Njegovi prsti so se skrčili, ostre gube so se zarisale v njegov obraz. Hitro in neslišno se je splazil k vratom. Malo je postal, nato pa vrata naglo odprl.

Hodnik je razsvetljevala medla luč. Nikogar ni videl nikjer. Tako hitro in tako neslišno bi ne mogla zbežati od vrat niti muha, je pomislil, čeprav je opazil, da je ležala na hodnikovih tleh debela preproga.

Njegovi razdraženi živci so mu jo bili zagodili.

Že večkrat v zadnjih dneh so ga bili živci zapustili. Že večkrat se mu je bilo zazdela, da je slišal sumljiv šum in videl sumljive sence. Ni za sekundo se vse te zadne dni ni mogel otresti občutka, da ga preganjajo in opazujejo.

Ta občutek je bil zanj tako morilen, da si je želel vidnega sovražnika, nasprotnika, s katerim bi se lahko boril.

S tresočimi se rokami je zaprl vrata. Ugotovitev, da ni bilo nikogar na hodniku, ga ni pomirila. Zaveš, da je bilo njegovo edino orožje otroška igračka, ga je pritiskala k tlom, zlasti še zaradi tega, ker ni mogel upati, da bi si zdaj ponoči mogel nabaviti prave patrone. Čedalje močnejše spoznavanje popolne nemoči je čedalje bolj terjalo od nje ga neko dejanje, neko delo. Pograbil je svoj širokokrajni klobuk, ki ga je nosil v zadnem času, da je po možnosti svoj obraz skrival, nato je zaklenil za seboj vrata in šel v hotelsko vežo.

Čeprav je bila v tem poznem času skoro čisto prazna, ga tudi tu ni zapustil silni občutek strahu. Nasprotno, zaradi nenavadne

tišine se je še povečal.

Moravec se je vrgel na stol in skušal brati. Toda pri vsakem zavrtanju vrtečih se vrat, skozi katera so prihajali posamezni hotelski gostje, je prestrašeno pogledal čez rob časopisa. Poleg Moravca so sedeli le še trije gospodje v veži. Častitljiv starejši gospod s polno brado je čital neki zdravniški časopis, ostala dva mlajša gospoda pa sta se zaspano pogovarjala o zadnjih nogometnih tekmah.

Naposled je Moravec vstal in se vrnil v svojo sobo.

Ko je odprl vrata, ga je nenadno spreletel občutek neposredne nevarnosti. Vidnega vzroka za tak občutek ni bilo, toda nagon je bil v njem tako silen, da je prevladoval vsak pameten premislek.

Že pri prvem pogledu v svojo sobo je napravil korak nazaj. V tistem trenutku namreč, ko je potisnil vrata na znotraj, se mu je zazdela, da je videl pri oknu nasproti vratom obrise v sobo strmeče glave. V naslednjem trenutku pa je prikazen že izginila, kakor bi jo bila nevidna roka zbrisala. Stal je negiben; nato pa mu je padlo na um, da je bila tesno ob njegovem oknu požarna lestva. Zaprl je vrata za seboj, bliskovito naglo skočil k oknu in se sklonil ven.

Prikazen, ki jo je bil videl, ni bila prikazen. Sredi požarne lestve je opazil postavbo moža, stisnjeno k zidu. Gotovo se je neznanec stisnil k zidu, ko je bil stopil Moravec v sobo. Pa še več je videl Moravec.

Spodaj ob vzhodni požarne lestve so stali trije možje. On nekod je padala medla luč na njih obraze, prečeče v hotelska okna. Le prerazločno je Moravec videl med njimi

enega, oblečenega v policijsko uniformo.

Pred njegovimi očmi se je napravila megla. Glasno mu je začelo razbijati srce. Ni bilo dvoma, zakaj so ti štirje možje stali pod njegovim oknom. Njegovo bivanje v hotelu »Brewsterju« je bilo odkrito ali izdano. Lovci so zdaj obkrožili svoj plen.

Začela se bo strahotno resna igra preganjalcev in preganjanca. Vse bo odvisno od njegovih živcev. Toda nenadno nastopivša nevarnost ga je bila čisto prevladala, tako da se je čutil brez vsake moči. Zdaj ne bo več borbe s sencami, prikaznimi, zdaj se začne boj moža proti številnim možem, boj izurjenih sil proti strahotnemu obupu.

(Dalje.)

PRVI DAN V ŠOLI

Oče: »Sinko, kako je kaj bilo v šoli?«

Sinko (kot bogatinov sin, navajen voziti se v vlaku zmerom v prvem razredu): »Prav smešno, očka. Na vratih je zapisano »prvi razred«, a klopi v razredu so le lesene...«

SPREMENBA LAS

Trgovca A: »V trgovini imam knjigovodjo, ki je v moji službi osivel.«

Trgovca B: »To ni nič. Gospodična Tilka je v moji službi iz črnke postala rjavolaska, potem blondinka in je zdaj rdečelaska...«

MODRIJAN

A: »Male reči so, ki nam včasih pripravljajo največje težave.«

B: »Imate prav! Svojo hišo sem snoči prav lahko našel, toda luknjo v ključavnici na noben način...«

RADIO

LJUBLJANA

od 7. do 14. aprila

Nedelja, 7. aprila: 8.00: Jutrnji pozdrav. — 8.15: Prenos cerkvene glasbe iz frančiškanske cerkve. — 8.45: Verski govor (dr. Gvido Rant). — 9.00: Napovedi, poročila. — 9.15: Ruski sekstet. — 10.00: Pravi obraz Indije. — 10.20: Koncert vojaške godbe 40. pehotnega polka triglavskega (dirigent višji kapelnik Ferdo Hercog). — 12.00: Slavne pevke pojo (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Nedeljski koncert radijskega orkestra. — 16.30: Vera in vzgoja Zveze fantovskih odsekov. — 17.00: Kmetijska ura: Gospodarska navodila in tržna poročila. — 17.30: Kvartet mandolin, vmes plošče. — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Naše višje šole (dr. Ivan Djaja). — 19.40: Objave. — 20.00: V domačem veselju (radijski orkester). — 21.30: Audran: La Mascotte, opereta (plošče). — 22: Napovedi, poročila. 22.15: Samospevi Štefanije Vuk Frankovske (pri klavirju prof. P. Šivic).

Ponedeljek, 8. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 12: Za dobro voljo (plošče). — 12.30: Objave, poročila. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14.00: Poročila. — 18.00: Zdravstvena ura: Ženska samopomoč (dr. Breclj). — 18.20: Fjodor Šaljapin (plošče). — 18.40: Naša mesta v predzgodovini (dr. Rajko Ložar). — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Zlatibor (inž. Salih Omanović). — 19.40: Objave. — 19.45: Več manire — brez zamere (Fr.

Govekar). — 20.00: Rezervirano za prenos. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Za ples (plošče).

Torek, 9. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 11.00: Šolska ura: Zdravstveno predavanje (dr. Franta Misa). — 12.00: Valčki (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 18.00: Harmoniko bo igral Milan Stante. — 18.40: Dušeslovne prvine gospodarstva (dr. France Veber). — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Hrvatska enciklopedija (dr. Mate Ujević). — 19.40: Objave. — 19.50: Deset minut zabave. — 20.00: Plošče. — 20.15: Friedrich Schiller: Viljem Tell, igra v petih dejanjih (po Cegnarjevem prevodu priredil Koblar). — 22.00: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Sreda, 10. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 12.00: Uvertire (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Preženimo skrbi (plošče). — 14.00: Poročila. — 18: Istrska narodna glasba (kvartet violina, klarinet, bas; dvoglasne pesmi brez spremljave). Vmes predavanje o istrski narodni glasbi (prof. Saša Šantel). — 18.40: Naši kmetijski delavci (Rudolf Smersu). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Predavanje inspekcije narodne obrambe. — 19.40: Objave. — 19.50: Pomlad in naravi (dr. Maks Vraber). — 20.00: Violinski koncert prof. Jana Šlaisa (pri klavirju prof. Pavel Šivic). — 20.45: Mozart: Les petits riens, balet (plošče). — 21.15: Pevski zbor Krakovo-Trnovo. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Dvošpevi: Poldka Zupanova in Lida Kalinova.

Četrtek, 11. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 12.00: Za vsakega nekaj (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Venček pomladnih slovenskih narodnih pesmi s spremljevanjem harmonike (Svetozar Banovec, Vekoslav Janko, Stanko Avgust). — 14.00: Poročila. — 18.00: Radij-

ski orkester. — 18.40: Slovenščina za Slovence (dr. Rudolf Kolarič). — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Problemi nabave sirovin v zdajšnjem času (Drago Potočnik). — 19.40: Objave. — 19.50: Deset minut zabave. — 20: Jožek in Ježek. — 20.45: Koncert simfonične glasbe (plošče). — 22.00: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Petek, 12. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 11.00: Šolska ura: Kako živimo v Crni reki v vrdarski banovini (Mirko Demšar). — 12: Domača pesem (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14.00: Poročila. — 18: Ženska ura: Hranoslovje (Zinka Muričeva). — 18.20: Pesnice iz Pariza (plošče). — 18.40: Francoščina (dr. Stanko Leben). — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Predavanje Sokola kraljevine Jugoslavije. — 19.40: Objave. — 19.50: Izseljenske novice (Rado Miklič). — 20.00: Zbor »Lira« iz Kamnika. — 21.00: Koncert skladb Davorina Jenka in Tihomila Vidošiča (radijski orkester). — 22.00: Napovedi, poročila. — 22.15: Pisan drobž (plošče).

Sobota, 13. aprila: 7.00: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 12.00: Plošče za veselje in zabavo. — 12.30: Poročila, objave. — 13.00: Napovedi. — 13.02: Plošče za veselje in zabavo. — 14: Poročila. — 17.00: Otroška ura: a) Slovenske narodne pravljice pripoveduje Mileva Boltar-Ukmarjeva. b) Nastop najmanjših (vodila bo Slavica Vencajzova). — 17.50: Pregled sporeda. — 18.00: Radijski orkester. — 18.40: Pogovori s poslušalci. — 19.00: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Vincenzo Dandolo in Avgust Marmon (Arsen Venseldes). — 19.40: Objave. — 20.00: Zunanjepolitični pregled (dr. Alojzij Kuhar). — 20.30: Starih znancev nove prigode: Groga Kozol v novi službi. Pester večer (izvajali bodo člani radijske igralske družine). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

pošteno. Katinega moža so cigani izbrali za poglavarja, a Kata je postala ciganska kraljica.

Na starost so jo cigani še bolj spoštovali, prikljubljena pa je bila tudi pri drugih ljudeh. Poprej, ko je bila še mlajša, je večkrat opravljala razna poljska dela na kmetih. Tako tudi na veleposestvu Mokricah. Kata je bila zadna leta že vsa sključena. Že nekaj let si je želela smrti. Njena želja se je izpolnila šele tik pred prazniki. Umrli je v 101. letu starosti v ciganskem šotoru v neki vasi blizu Bregane. Zapustila je sedem živih sinov in hčera, 55 vnukov, 227 pravnukov in 22 prapravnukov, torej nad 300 živih potomcev.

Pijan fantalin usmrtil dva moža

Ljutomer, marca.

Viničarja Maks Stajnko iz Ilovca in Mihael Prajnar iz Podgradja, stara po 25 let, oba oženjena, sta se na veliko soboto po velikonočni procesiji vračala domov. Ko sta stopala po cesti proti opekarni, Prajnar v spremstvu svoje žene, se je vračal domov tudi 19 letni čevljarški pomočnik Ludvik Potočnik iz Gresovčaka.

Poprej je bil poplaval po Ljutomeru in je nato nekajkrat zavpil izizvalni in bedasti »Avfiks!« Mihael Prajnar, ki fanta ni poznal, mu je samo dejal, naj ne izziva. To pa je bilo pijanemu smrkolinu že dovolj. Potegnil je nož in sunil proti Prajnarju. Prerezal mu je vrat. Stajnko se je za tovariša zavzel, pa je Potočnik zabodel še tega. Stajnko se je s prerezano odvodnico zgrudil in v kratkem času izdihnil. Prajnarja so hoteli naglo odpeljati v bolnišnico, toda umrl je med potjo.

Zločinec je po krvavem delu pobegnil. Šele proti jutru so ga našli orožniki v jasih v viničariji, ki jo oskrbuje njegov sorodnik. Izgovarjal se je, da je bil pijan in da sta ga Prajnar in Stajnko dražila. Sovraštva med

njimi ni bilo, saj se niso niti poznali.

Skoro vsako nedeljo in vsak praznik je v naših krajih kak človek žrtev sirovih pijancev. Ali res ni sredstva zoper podivjanost, ki postaja že naša narodna sramota? Potočnik je značilen primer, kako se razvija ubijalec. Brez matere je že nekaj let, oče se sploh ne briga zanj. Zato je živel pri svojem sorodniku, kjer se je tudi izučil v čevljarški obrti. V šoli je bil slab učenec. O računstvu nima pojma, vendar je postal pomočnik in je služil zdaj nekaj denarja, ki ga je spreminjal v alkohol. V zavesti svoje manjvrednosti se je rad napil in v pijanosti sta se mu dvignila samozavest in pogum, da je razsajal in razbijal. Za take zapuščenice bi se morala brigati država s strogimi ukrepi, da bi bili koristni, ne pa škodljivi člani človeške družbe. Nedvomno bi se moralo z zakonskimi ukrepi storiti vse, da bi manjvredni ljudje ne prišli do alkohola.

Vaška žaloigra terjala dve žrtvi

Radohova vas, aprila.

V prijazni vasi St. Jurij ob Temenici, občina Veliki Gaber, je gospodaril na dobrem posestvu 52letni Jože Zajc, po domače Pust. Bil je drugič poročen s 18 let mlajšo ženo Katarino. Pred 12 leti se je vrnil iz Amerike Zajčev svak Tone Zorc. Bil je nekoliko omejen, zato ga je njegov brat, ki ga je privedel iz Amerike, izročil domačim v oskrbo, hkratu s hranilnimi knjižicami, na katerih je imel naložene svoje prihranke v znesku okoli 150.000 din. Ker je imel denar, ga je začel nagovarjati njegov svak Jože Zajc, naj se preseli k njemu. Obetal mu je lepo življenje brez dela in dobro postrežbo. Zato se je Amerikan, ki je verjel vabam, res preselil k Zajcu. V začetku je bil Zorc čisto zadovoljen pri svaku. Posojal je Zajcu denar, za kar mu je Zajc vpisal na svoje posestvo preužitek. Počasi je Amerikancu denar skopnel.

Zato je moral pridno garati na posestvu, medtem ko je Zajc popival in se ni dosti brigal za gospodarstvo.

V letošnjem velikem tednu pa se je naenkrat raznesla po dolini vest, da je Amerikan izginil. Ljudje so začeli šušljati to in ono. Nihče ni prav vedel, ali je mrtev ali živ.

Orožniki iz St. Vida pri Stični so Američana marljivo iskali in poizvedovali za njim, toda zaman. V četrtek 28. marca pa je prebivalstvo naše doline razburila vest, da je našel posestnik in lesni trgovec Alojz Saje iz St. Lovrenca na Dolenjskem Zajca obešene-ga v gozdu. Ljudski glas je takoj ugotovil: »Američana je ubil, zdaj je pa obupal in se obesil.« V zvezi s tem so orožniki uvedli preiskavo in aretirali njegovo ženo Katarino in Jožeta Žnidaršiča, ki sta zdaj oba v zapori okrajnega sodišča v Višnji gori. Po izpovedi Zajčeve žene je bil Amerikan ubit. Kdo ga je ubil in kje je njegovo truplo, še ni dognano.

Obešeni Jože Zajc je imel v roki križec in kos molka. Po komisijskem ogledu in raztelesenju je bil prepeljan domov in so ga v soboto cerkveno pokopali. Pri Zajcu so našli tudi pismo, ki bo morda pojasnilo skrivnost umora in samomora.

Naši na tujem

Slovenski duhovnik se je ponesrečil v Argentini. Iz Buenos Airesa poročajo, da je na najvišjem vrhu Andov (7040 m visoko) najbrž izgubil življenje jugoslovanski katoliški duhovnik Kastelec. Kastelec je hotel namreč na vrhu hriba Akonkague postaviti križ. Spremljal je družbo, ki je šla 6. marca v Ande. Ko je bila družba že 6850 m visoko, jo je zapustil in sam nadaljeval pot proti vrhu, pa se ni več vrnil. Takoj po njegovem odhodu je namreč divjal v gorah hud snežni vihar, ki je trajal 10 dni. Prav gotovo je nesrečni duhovnik na hribu zmrznil.

Za vlado na široki osnovi

Beograjskemu časopisju, ki terja sestavo vlade, v kateri bi bile vse pomembnejše stranke, se je pridružila tudi zagrebška »Nova riječ«. List izvaja med drugim:

»Dr. Maček je nedavno ponovno jasno povedal, da ni sklepal sporazuma z Jugoslovensko radikalno zajednico, temveč s predsednikom vlade kot zaupnikom krone. Stremil je zmerom za tem, da bi bili izmed Srbov v vladi pravi predstavniki srbskega naroda. Vendar je še po sedmih mesecih v vladi zmeraj samo Jugoslovenska radikalna zajednica, medtem ko so izven vlade one srbske stranke, ki so dvakrat zbrale pod imenom dr. Mačka in proti zajednici stotisoče najboljših srbskih glasov. V tem je izvor vseh neprirodnih pojavov, zavoljo katerih se pritožuje Hrvatska seljaška stranka. Te neprirodnosti rasejo od dneva do dneva. Vse bolj se kažejo posledice dejstva, da nimamo narodnega predstavnštva, v katerem bi prišle do polnega izraza vse narodne sile, s ka-

terimi bi morala vsaka vlada računati. Spričo tega pa tudi ni čudno, da se kujejo za kulisami vedno nove spletke in se ustvarjajo neprestano novi vzroki zmede in nerazpoloženja.

Dobili smo res že volilna zakona za narodno skupščino in hrvatski sabor, ki pa bosta ostala samo na papirju, dokler se ne urede razmere toliko, da bo stopila vlada pred narod z enotnim programom in gledanjem na bodoči razvoj naših političnih razmer. Položaj je slej ko prej hudo resen. Čas je že, da se otresemo spletk in laži. Iz spoznanja, da ni za nas življenja izven Jugoslavije, naj se porodi močna in široka vlada, ki si bo postavila smotre, za katerimi pojdejo brez razlike lahko Srbi, Slovenci in Hrvati. Ali res ne vidimo, da se danes spet postavlja na dnevni red vzhodno vprašanje? Govori se o razdelitvi področij na ozemlju, kjer žive in hočejo živeti svobodni in neodvisni narodi.

Za sporazum z enakimi pravicami vseh

V soboto je bila v Novem Sadu seja tamkajšnjega osrednjega mestnega odbora Jugoslovanske nacionalne stranke. Seji je prisostvoval tudi predsednik stranke g. Peter Živković in razpravljali v svojem poročilu najprej o zunanji politiki. Pri tem je opozoril, da pobuda ni v rokah malih narodov in da vsak trenutek lahko nastopijo novi dogodki. Mali narodi se zato ne smejo vdajati občutkom zanesljive varnosti.

Govoreč o sporazumu, je g. Živković naglasil, da je naše državno življenje krenilo na novo pot. Obžaloval je, da sta pri sklepu sporazuma ostali nerešeni dve važni vprašanji: končna omejitev banovine Hrvatske in vprašanje srbske edinice. Svoj govor je zaključil z besedami: Mi smo za sporazum z enakimi pravicami vseh, za sporazum, ki bo okrepil državo. Tak sporazum želi ves jugoslovanski narod.

Čas terja urejeno zbiranje odloženega blaga

Že nekajkrat smo opozarjali odločujoče činitelje na potrebo urejenega zbiranja starega železja, drugih starih kovin, steklenih čepinj, starih cunj in drugih zavrženih ali odloženih predmetov, ki se dajo porabiti v tvornicah, a nihče se ne zgane. Ni dvoma, da je v takem zbiranju dvojen pomen: ljudje dobe za predmete, ki jih nimajo kaj rabiti, lep denar, a industrija nadomestek za sirovine, odnosno nujno potreben dodatek k sirovinam. Čas je zdaj takšen, da je tako zbiranje potrebno.

Na naš list so se obrnili že mnogi bralci z vprašanjem, kam bi mogli oddati vse tako staro blago. Nismo jim mogli odgovoriti zaradi tega, ker zbiranje še ni urejeno. Lahko pa jim zdaj odgovorimo vsaj to, da kupuje staro železo na primer Kranjska industrijska družba na Jesenicah. Tjakaj že prihajajo vsako sredo številni vozovi s starim železjem. Seveda vozijo lahko tjakaj železo le ljudje iz bližnje in morda tudi daljne okolice. Vožnja od daleč se tja ne izplača.

Zato naj velja odločujočim ponoven poziv, naj zbiranje odloženega in zavrženega blaga na neki način uredijo. Na Hrvaškem je zasebna pobuda dvignila ljudi, da vse križem stikajo za starim železom in če ga ne najdejo, ga tudi kje ukradejo. Tako dan za dnem izginjajo železne ograje, železni spomeniki in drugi železni predmeti. Vseh teh tatvin in mrzličnega iskanja za odloženimi železnimi predmeti bi ne bilo, če bi se zadeva pravilno uredila, kar bi tudi onemogočalo tatvine.

Nedavno smo tudi pisali, kakšnega pomena so za steklarne steklene čepinje. Steklene čepinje, pridane sirovinam, namreč znatno olajšajo izdelovanje stekla. Če se že zbira staro železo, tako daleč pa se vendar še nismo povzpeli, da bi le zasebna pobuda sama mogla pripraviti ljudi do zbiranja steklenih čepinj. Torej še enkrat: uredi naj se že na posled zbiranje vsega zavrženega blaga, ki se da porabiti v industriji.

Vojna stane milijarde

V vojni že dolgo ne odločuje v prvi vrsti število vojakov, temveč denar. To se pravi, da si država, ki ima dovolj sredstev, lahko v zadostni meri nabavi vseh vojnih potrebščin. Francoski mornariški minister Camille Delmas je te dni izpovedal nekaj skrivnosti, iz katerih je razvidno, kako draga je vojna.

Granata, težka dva metrska stota, s kakršnimi streljajo torpedovke in rušilci v podmornice, stane 6000 francoskih frankov. Francoska torpedovka »Sirocco«, ki je uničila tri sovražnikove podmornice, je potrebovala za vsako izmed teh vrst streliv. Izračunali so, da je uničenje ene podmornice

stalo 54.000 francoskih frankov.

To so razmeroma skromne vsote, ki pa narašajo v velikanske številke, kadar gre za bojne ladje in rušilce. Enominutno streljanje iz topovskih žrel bojne ladje »Focha« stane več kakor milijon frankov, iz topov večje ladje pet milijonov frankov in iz topov »Richelieuja«, ki je ena izmed največjih ladij francoskega vojnega brodovja, pa devet milijonov frankov.

Take številke povedo, da ima v moderni vojni tudi finančni minister veliko besedo, prav za prav največjo.

Ciganska nadloga nas tepe

Pri nas je vse polno vprašanj, o katerih se razpravlja po časopisju in o katerih vsi vemo, da bi se dala z dobro voljo rešiti v vse-splošno korist. Med temi vprašanji je tudi vprašanje, kako bi se mogli otresti strašne ciganske nadloge. Zgodba, ki se je te dni zgodila v okolici Novega mesta, spet kriči po tem, da napravijo oblastva konec ciganskemu potepanju.

Kjer se utabore cigani, nastane gorje za ljudi. Cigani kradejo perutnino, obleko in čevlje. Prosjačijo tako nasilno, da se jih ne odkrižaš kar tako. Če ponudiš kruh, ga ne mara, ker hoče imeti denar. Nedavno so napadli v Bršljinu pri Novem mestu mesarja Franca Sajeta in ga pretepli. Nedavno so pijani pridrvili v mesnico in zahtevali za en dinar mesa. Ker ga niso dobili, so razbijali po mesnici in šipe po izložbi. Domači fant in vajenec sta komaj ušla. Nato je ciganska drhal navalila še na županovo hišo. Če ne bi bili prihiteli orožniki, bi se utegnile zgoditi hude reči.

Opravičeno so ljudje nejevoljni zaradi prevelike obzirnosti oblastev do ciganov. Cigani dobivajo podporo, če so na orožnih vajah, a denar zapijejo in v pijanosti divjajo okrog. Zakaj se jim daje denar, če ne znajo z njim ravnati.

Svoječasno se je že govorilo o tem, da bodo cigane naselili na določenih mestih ter jim zabranili vsako potepanje. Zakaj se to ni zgodilo, nam je nerazumljivo. Od tega bi imela javnost le korist: rešena bi bila ciganske šibe božje, a cigani bi počasi postali koristni člani človeške družbe, medtem ko so zdaj le izvržek.

Kaj je izgubila Finska

Te dni so bili objavljeni uradni podatki o gospodarskih izgubah Finske v zvezi z odstopom finskega ozemlja Sovjetski Rusiji. Finska je izgubila 25.000 ha, to je desetino svoje plodne zemlje. Toda to izgubo bo Finska prebolela, ker ima še mnogo zemlje, ki jo je mogoče obdelati. Kar se tiče industrije, je Finska pretrpela večje izgube. Čez 400 podjetij, v katerih je bilo zaposlenih čez 20.000 delavcev, je prešlo v sovjetske roke. Motorna sila teh podjetij znaša 100.000 konjskih sil, njena proizvodnja pa se ceni letno na dve milijardi finskih mark. Finska je izgubila 10 odstotkov svoje industrijske zmogljivosti. Toda vsa ta izguba industrije se da nadomestiti z zvišanjem delovnosti v ostalih podjetjih. Kar se tiče gozdov, znašajo izgube 11 odstotkov. To ni preveč, ker je znano, da ima Finska obilo gozdov. Kar se tiče rudnikov, je Finska izgubila rudnike železa in bakra v Pitkaranti. Finski strokovnjaki upajo, da bo tudi to izgubo mogoče nadomestiti z najdbo drugih ležišč bakra in železa. Daje je izgubila Finska 770.000 konjskih sil električnih naprav. Največja naprava je bila vodna električna centrala v Ruhijali. Glavno vprašanje, ki ga mora Finska rešiti, je zaposlitev beguncev. Med begunce bo morala finska vlada razdeliti okoli 300.000 glav živine ter zgraditi okoli 60.000 kmečkih poslopij in 30.000 mestnih hiš.

Glede finskih žrtev v vojni pa pišejo angleški listi tole: Finska vojska, ki je štela 300.000 mož, je utrpela v tri in pol mesec trajajočih bitkah te izgube: mrtvih 15.700, pogrešanih 1500, hudo 12.500 in laže ranjenih 28.000. Med 58.500 žrtvami je 2500 oficirjev. To pomeni, da je bila petina finske vojske ubita in ranjena. Najhujše izgube so bile v poslednjih dveh mescih, posebno ko so Rusi prišli do Viborga in se zasedli na oni strani zaliva. To je bil tudi povod, da je finsko vrhovno poveljstvo pritiskalo na finsko odposlanstvo v Moskvi naj doseže mir za vsako ceno. Tedaj se je namreč začela finska bramba rušiti. Izgube bi bile privedle do popolnega poraza, če bi bile trajale sovražnosti še dva ali tri tedne.

Iz naših delavskih krajev

Vsem podružnicam NSZ

Zvrševalni odbor NSZ sporoča vsem podružnicam, da se bo vršila v nedeljo dne 21. aprila 1940 ob 9. uri seja Upravnega odbora NSZ v posvetovalni Delavske zbornice. Dnevni red bomo pravočasno sporočili vsem članom. Predsedstva podružnic prosimo, da na ta dan ne sklicujejo nobenih sestankov.

Loke pri Zagorju

S 1. marcem je bil upokojen naš dolgoletni tovariš in zvesti član NSZ Ivnik Ivan, ki je vedno budno zasledoval vse naše delo in se zavedal, kaj pomeni narodno delavska organizacija v črnem revirju. Delal je polnih 42 let deloma v Trbovljah, kjer je preživel leta 1897. svoj rudarski krst; nato je prišel v kisovski obrat, odkoder je vstopil v zaslužni pokoj. Malokateri rudar je že dočkal tako visoko službeno dobo, ali vendar je žalostno dejstvo za naše razmere, da se mu odmeri tako skromna pokojnina. V Lokah je našel tovariš Ivnik Ivan tudi svojo družico, ki mu vedno zvesto stoji ob strani. Oba svoja sinova je vzgojil v nacionalnem duhu, ki jima želimo napredka v stroki, katere sta se izučila, tovarišu Ivniku Ivanu pa želimo, da bi zaslužni pokoj užival do skrajnih mej človeškega življenja.

Mariborsko okrožje NSZ

Mariborsko okrožje NSZ sklicuje v nedeljo, dne 14. aprila t. l. ob 9. uri dop. v posebni sobi gostilne Toff v Mežici skupno konferenco vseh naših podružnic, ki spadajo pod to okrožje s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo predsednikov posameznih podružnic o nastalem položaju po volitvah delavskih zaupnikov.
2. Nasveti našemu zaupniškemu zboru.
3. Razgovor o otvoritvi zaupniškega tečaja.
4. Samostojni predlogi in slučajnosti.

Konference se morajo obvezno udeležiti vse podružnice iz Podpece, Žerjava—Črne, Mežice, Holmeca, Guštanja in Maribora po svojih odbornikih in delavskih zaupnikih. Na konferenco bo prišel tudi zastopnik centrale, ki bo podal potrebne nasvete glede organizacije dela v podružnicah.

Novo mesto

V soboto, dne 30. marca t. l. se je vršila v Sokolskem domu v Novem mestu akademija Narodne strokovne zveze, ki je sijajno uspela v moralnem in finančnem oziru. Poleg Novomeščanov je bilo navzočih tudi veliko številno delavcev iz okolice. V nabito polni dvorani je otvoril tamburaški orkester NSZ iz Ljubljane pod vodstvom tov. Karmelja Alojzija akademijo s koračnico in s slovensko narodno pesmijo. Za precizno in res lepo izvajanje ga je občinstvo nagradilo z dolgim aplavzom. Po tej točki je tov. Vozelj Milan recitiral M. K. »Drečnik Andrej govori«. Številno občinstvo je nagradilo tov. Vozlja z dolgotrajnim aplavzom. Nato se je pričela spevoigr »Kovačev student« s spremljevanjem tamburaškega orkestra. Igralci, pevci in tamburaški orkester so želi veliko priznanje za lepo in točno izvajanje. Med odmori je zabaval občinstvo tov. Vozelj s kupleti in žel tak aplavz, da je moral vsak komad ponavljati. Občinstvo je bilo vidno zadovoljno na tako uspeli akademiji NSZ in je nasmejanih lic odhajalo iz dvorane želeč si čim več takih prireditev.

Po akademiji se je vršil v kleti Sokolskega doma družabni večer, na katerem je zopet nastopil tamburaški orkester NSZ. Dvorana Sokolskega doma je bila nabito polna. Novomeščani si želijo še več takih prireditev. Narodna strokovna zveza pa si bo gladila pot v bodočnost s kulturnim in socialnim delom.

Hrastnik

V petek, dne 29. marca 1940 je podružnica NSZ v Hrastniku sklicala zborovanje delavstva, na katerem se je poročalo o zaključku zadnjega meznega gibanja. Izčrpno poročilo je podal strokovni tajnik, delavstvo pa je z zanimanjem sledilo izvajanjem. Končno je dočkal k temu poročilu še tov. predsednik Čater in tov. Podstudenšek par pripomb. Oba sta tudi apelirala na delavstvo, da prenehajo s »plavimi« ter da se pridno udeležujejo dela, na drugi strani sta pa apelirala in prosila, da naj rudarji vsak nedostatek takoj javijo zaupniku. Opozorila pa sta jih, da se nikakor ne bodo mogli zavzeti za one delavce, kateri so se očitno pregrešili proti predpisom.

Delavstvo je z zadnjim poviškom zadovoljno in izgleda, da bo radi tega tudi delavljnost porasla.

Ribnica

V nedeljo, dne 7. aprila t. l. se bo vršilo pri nas predavanje o delovanju strokovnih organizacij. Po predavanju bo razgovor o osnutku nove kolektivne pogodbe. Ker je dnevni red zelo aktualen, pričakujemo, da se udeleži predavanja v gostilni g. Radoniča vse naše delavstvo.

Jesenice

Jeseniška podružnica je sklicala v nedeljo, dne 31. marca članski sestanek v prostorih restavracije pri g. Legatu v Lescah. Dnevni red sestanka je bilo poročilo o pomenu strokovne organizacije z ozirom na tamkajšnje delavstvo. Poročal je naš agilni predsednik tov. Zupan Tine. Udeležba je bila zadovoljiva.

Naša podružnica pozivlje vse one tovariše, ki še niso podporni člani sokolske godbe, a želijo postati, da se javijo do 20. t. m. v podružnični pisarni, ali pa pri našem organizacijskem zaupniku v svojem obratu.

Ker je članarina malenkostna, postane lahko vsak naš član podporni član sokolske godbe.

Vse tovariše in tovarišice naknadno obveščamo, da bo v nedeljo, dne 7. t. m. ob pol 10. uri dop. v Sokolskem domu na Jesenicah redni letni občni zbor podružnice NSZ na Jesenicah. Poleg običajnega dnevnega reda bo razgovor o potrditvi novega pravilnika o izplačevanju podpor. Zaradi važnosti in nujnosti dnevnega reda je dolžnost vsakega tovariša in tovarišice, da se občnega zbora udeleži.

Videm Krško

Vse odbornike podružnice NSZ za Videm—Krško vabimo na podružnično sejo, ki bo v torek, dne 9. aprila t. l. takoj po delu pop. v posebni sobi gostilne g. Vaniča v Krškem. Ker so na dnevnem redu važna vprašanja med njimi sestava kolektivne pogodbe, upamo, da ne bo noben odbornik izostal brez tehtnega opravičila. Navzoč bo strokovni tajnik tov. Makše iz Ljubljane. Odbor.

Maribor

V nedeljo, dne 31. marca je priredila podružnica NSZ v Mariboru 1. skupni sestanek obratnih zaupnikov, izvoljenih na njeni listi za poslovno dobo 1940. Zadovoljiva udeležba je pričala, da je zopet nastopilo živahnejše delovanje med narodnim delavstvom v Mariboru. Vse kaže, da je minulo mrtvilo in da naraščata smisel za organizacijo in borbenost nacionalnega delavstva. Številni govorniki so obravnavali program in taktiko našega gibanja. Enodušno gledanje na vse probleme, ki zadevajo našega delavca in malega človeka sploh, kaže, da je pri vseh postalo

vodilno geslo: »Delati za celoto in izločiti vse, kar bi na kakršen koli način slabilo uspešen nastop našega pokreta«. Številni ročni delavci so na tem sestanku s svojim nastopom pokazali, da znajo samostojno misliti in odločno braniti koristi in pravice slovenskega delavca. Vse delavstvo je obsodilo lažinarodnjakarstvo, ki smo ga do sedaj dnevno doživljali brez koristi za našo skupno nacionalno stvar. Padle so pikre besede na račun novih rodoljubov, ki sicer priznavajo v svojih dnevnikih, da je naše delavstvo slabo plačano za svoje delo, svojim nameščencem pa ne dajejo niti tega, kar bi morali.

Zdravila

Bolniško zavarovanje zelo obremenjuje izdatki za zdravila. Bolniško zavarovanje je hotelo stroške za zdravila znižati na ta način, da so bile na sedežih močnejših okrožnih uradov ustanovljene uradne lekarne. V Sloveniji še nimamo pod upravo OUZD lekarn. Pač je pa n. pr. zagrebški OUZD ustanovil lastno lekarno. Po poročilih, ki smo jih čitali v časopisih, poseča zagrebško lekarno OUZD dnevno do tisoč članov. Lansko leto je lekarna izročila zavarovancem zdravil v vrednosti 1.9 mil. dinarjev. Režijski stroški lekarn so znašali okrog 650 tisoč dinarjev. OUZD v Zagrebu zatrjuje, da bi moral za isto količino zdravil, kot jih je izdal v lastni lekarni, plačati privatnim lekarnam najmanj 4.1 mil. dinarjev. Če so ti podatki točni, potem se lekarnne bolniškega zavarovanja izplačajo in so tudi v korist zavarovancev, ker ima urad točno kontrolo, kakšna zdravila dobe zavarovanci. Glede pomenitve zdravil bi se moralo pri nas sploh marsikaj ukreniti. Vele drogerije, ki zalagajo lekarne z zdravili, bi morale priti pod najstrožje državno nadzorstvo in se jim bi moral dobiček znatno omejiti. Tudi lekarnam v nadrobni prodaji ne bi bilo treba priračunati k nabavnim cenam zdravil tako visok odstotek za režijo.

D o p i s i

LOKE PRI ZAGORJU. Žalosten je položaj nas delavcev v Zagorju ob Savi. Ker smo končali javna dela meseca novembra preteklega leta, smo bili brez dela in brez služka vso dolgo zimo. Podpore so bile zelo skromne: za samce 25 din tedensko, za zakonce pa 30 din tedensko. Tako je morala družina s petimi otročki in bolno ženo živeti s 30 din na teden. Prošnje na občini za povečanje podpore so brez uspeha. Ako pa je kako občinsko delo, se plača le 24 din na ših. Če pojde tako naprej, bodo družine sezonskih delavcev izhrale in bodo naši otroci sploh nesposobni za vsako delo. Nujno je potrebno, da se višja oblastva ozrejo na nas in nam pomagajo Sezonski delavci.

MALA NEDELJA. Občni zbori razen zbora podružnice Kmetijske družbe so za nami. Prav zadovoljni sta lahko gasilska četa in sokolska četa, ki je v pravem času dozidala in izpolnila svoj dom. V splošnem kaže sokolska četa kljub hudim prilikam izredno življenjsko sposobnost. Redno se vrši telovadba vseh oddelkov, mladina predvojaške dobe se pridno uri v streljanju, a igralci nam od časa do časa nudijo kak užitek. Posebno je uspela drama »Materinsko srce« na velikonočni ponedeljek, ki naj se na občjo željo kot prosvala Materinskega dne ponovi v maju. — Velikonočni prazniki so srečno minili brez večjih fantovskih pretepov. Le neki znani pretepači so enega nekoliko poškodovali. Povsod se je mnogo razpravljalo med drugim tudi o bivšem občinskem tajniku, o katerem se ne ve natančno, kam in zakaj je izginil. Menda se mu vendar ni zmešalo in menda mu hrana tudi ni bila pre-slaba. Da se izogibe najnevarnejšim govoricam, bi bilo umestno, da odločilni činitelji obvestijo javnost o tej aferi.